تحمید جناب مولوی حافظ محمد جان صاحب ابو الخیر بحری آبادی مصحح اصح المطابع لکھنؤ

مفاعلن مفاعلن ہین چار رکن اسکے سُن — ہر ایک رکن کا سخن ہی درد غم کا مرثیا
یہ آج کیا ہی ماجرا ہی گھر ہر اک کا غم سرا — جہان اندھیرا ہوگیا۔ الم کی چھا گئی گھٹا
کہا سبھون نے برملا۔ سبب یہ ہی اندھیر کا — کہ آج شام کو ہوا۔ غروب مہر اہتدا
مریدونکے تھے مُلتجی۔ مرادونکے تھے مُلتقی — تھے مصطفےٰ کے مصطفےٰ۔ تھے مرتضےٰ کے مرتضےٰ
فقیہ حافظِ قُران۔ حدیث وفقہ بر زبان — رموز فہم و راز دان۔ تھے عارفون کے پیشوا
بہار باغ آب وگل۔ گلِ ریاضِ جان و دل — نبیؐ کے نور حق کے ظل۔ سراجِ بزمِ اولیا
خدا کے دوست دار تھے۔ نبیؐ پہ جان نثار تھے — گدائے با وقار تھے۔ وہ مرجع شہ و گدا
بیان مین نائبِ رُسُل۔ عیان مین ہادیِ سُبُل — نہان مین سِرِ جز و کُل۔ جہان مین سب کے مقتدا
کرین سوال سن کا جب۔ یہ واقعہ ہوا ہی کب — کہو محمدؐ آہ اب۔ چراغِ ہند بجھگیا

مجروح۔ جناب مولوی محمد عبد الغفار صاحب ساکن سہیون ضلع اوناؤ

آہ آہ از دورِ گیتی آہ آہ — حیف از جورِ سپہرِ پُرستم
جُمعہ و بست و دوم اول ربیع — حال من گشتہ دگرگون از الم
فضل رحمٰن فضل رحمٰن آنکہ بود — بحر فیض و جود و دریائے کرم
مخزنِ سرِّ حقیقت ذات او — گنج اسرارِ طریقت بود ہم
ہم شریعت را ہزاران نازازو — معرفت ہم از وجودش محترم
عالمِ بمثل و شیخ بے عدیل — بود علم و فقر در ذاتش بہم
خلق بود از مہر فیضش نوریاب — دین و ایمان را از و ناز و نعم
واصلِ حق گشت و ہستی را گذاشت — بیت احزان شد جہان از رنج و غم
آفتابِ معرفت گشتہ غروب — وقت مغرب بود بس شامِ الم
با دلِ زار و زبون مجروح خواست — سال وصل او کند ہجری رقم

ناگہان ہاتف ندا از غیب داد
رفتہ از دار محن سوے ارم
۱۳۱۴ھ

نور - جناب مولوی نور الدین صاحب بنارسی

بحر عرفان و حقیقت منبعِ اسرارِ حق
سالکِ راہِ شریعت عالمِ علمِ ہدیٰ

نامش آمد فضل رحمٰن نام را نازش باو
عالمی را فیض آن دائم بدہی قدرت نما

روز آدینہ بہ بست و دوم از اول ربیع
آہ ازین دارِ فنا شد راہیِ دار بقا

زیب جنت گشت او ظلمت نما شد این جہان
عالمی از رحلتش دارد بد لہا داغہا

نور تاریخ وفاتش جست چون از سوز دل
آہ حیفا فضلِ رحمٰن گفت ہاتف برملا
۱۳۱۴ھ

نیرنگ - جناب حافظ سلامت اللہ صاحب رئیس اوناؤ

شریعت کے دریا طریقت کے گوہر
فضیلت نشان حضرتِ فضلِ رحمان

اوٹھا آپ کا دل جو دار فنا سے
ہوے جلوہ فرماے گلزار رضوان

وہ شیخ زمانہ تھے اللہ اکبر
کہ لاکھون ہوے فیضیاب اہلِ عرفان

خلافِ شریعت قدم تھا نہ اوٹھتا
تھا ہر فعل و فق احادیث و قرآن

تجلی دہِ ہند مہرِ دو عالم
مضافات اوناؤ کے لعل تابان

امیرون کے ملجا غریبون کے ماوا
سراپا کرم منبع جود و احسان

قدمبوس ہوتے تھے اہلِ حکومت
فقیری مین تھے آپ سرتاج شاہان

سراے فنا ایک غربت کی جا ہے
تماشاے حسرت ہے نیرنگ دوران

تھا جس جا پہ صاحب کمالون کا مجمع
ہوا اب وہ مشہور شہرِ خموشان

بھری آہ سرد اور ہاتف یہ بولا
ہوا جب مین تاریخ رحلت کا جویان

کہ افسوس دنیا ہے اب تیرہ تیرہ
گئے سوے دار البقا فضلِ رحمان
۱۳۱۴ھ

گرا کر سرِ اشک لکھا قلم نے
ہوئی ہے تہی بزم خاصان یزدان

جناب منشی محمد نعیم الحق صاحب پٹنوی

فضلِ رحمٰن کہ نامِ نامیِ او | سالِ میلادِ باسعادتِ اوست
سالِ عمرش بود ولی جہان | آن بیفزا کہ سالِ رحلتِ اوست

وصل - جناب محمد مرتضیٰ صاحب ساکن مرزا گنج ضلع لکھنؤ

فضلِ رحمٰن وے کامل بود | از قضا رفت سوے دار قرار
شدم از وصل سائلِ تاریخ | گفت گریہ کنان غمِ بسیار
۱۳۱۳

ولہٗ

آلٰہی این چہ شد کز قوس گردون | رسیدہ تیر غم بنشست بر دل
جہان تاریک شد در چشم مردم | کہ کردہ در زمین خورشید منزل
چہ خورشیدے کہ در آفاق از وے | شدہ تاریکیِ انکار زائل
چو نامش فضلِ رحمٰن در جہان بود | بحالش فضلِ رحمٰن گشت شامل
تنش مصروفِ طاعات و عبادات | دلش ہر دم بذکر و فکر شاغل
چو مشتاقِ وصولِ قربِ حق شد | یکایک زین جہان بربست محمل
پئے تاریخ از روے بکا وصل | بگفتا فضلِ رحمٰن بود کامل
۱۳۱۳

واجد - جناب مولوی سید واجد علی صاحب رضوی بلگرامی

جہان سے فضلِ رحمٰن سوے جنت کر گئے رحلت | کہ اونکی ذات پر تھا خاتمہ زہد و عبادت کا
پئے ہجری یہ ہی صنعِ مربع خوب ہی واجد | ہوا ویران ہی لو عالم قلق دیکھا قیامت کا
۱۳۱۳

ہوا ویران ۲۷۹	ہی لو عالم ۱۹۲	قلق دیکھا ۲۷۰	قیامت کا ۵۷۲
قیامت کا ۵۷۲	قلق دیکھا ۲۷۰	ہی لو عالم ۱۹۲	ہوا ویران ۲۷۹
ہی لو عالم ۱۹۲	ہوا ویران ۲۷۹	قیامت کا ۵۷۲	قلق دیکھا ۲۷۰
قلق دیکھا ۲۷۰	قیامت کا ۵۷۲	ہوا ویران ۲۷۹	ہی لو عالم ۱۹۲

ناله و فریاد واحد شد به چرخ — وله — فضل رحمن در جهان باقی نماند

سال رحلت از سر افسوس یافت — آن قدح بشکست آن ساقی نماند

١٣١٣ھ

وله

چون فضل رحمن با کرم رفته سوی ملک عدم

بگذاشت هرکس را بغم آن رونق باغ ارم

کرده رقم تاریخ آن واحد بصد شور و فغان

رفت از جهان اندر جنان هادی دین والا همم

١٣١٣

رفت از جهان ٧٤٧	اندر جنان ٣٥٩	هادی دین ٨٤	والا همم ١٢٣
والا همم ١٢٣	هادی دین ٨٤	اندر جنان ٣٥٩	رفت از جهان ٧٤٧
اندر جنان ٣٥٩	رفت از جهان ٧٤٧	والا همم ١٢٣	هادی دین ٨٤
هادی دین ٨٤	والا همم ١٢٣	رفت از جهان ٧٤٧	اندر جنان ٣٥٩

وله

فضل رحمن چو رفت از دنیا — کرد مسند نشین احمد را

صوری و معنوی بر آمد سال — چون شمردم طریق ابجد را

بهر سمبت چهار بار نخوان — گر کنی واحد این چنین کد را

صنعتے کرده ام درین تاریخ — سیزده یک هزار سه صد را

معنوی سمبت ١٩٥٢ هجری ١٣١٣ھ

وله

فضل رحمن کے بعد دنیا مین — ہوئی احمد سے دین کی زیبائی

ہاتف غیب نے کہا واحد

باغ ایمان مین ہی بہار آئی

١١٠٥ ٢٠٨

وله

ہوا مولوی فضل رحمٰن کا غم
کہ روشن تھی جنکے قدم سے زمین
یہ نادر ہی صنعت مین وآجد نے سن
کہا۔ ہی ارم مین گئے قطب دین
۱۳۱۳ھ

وله

رحمٰن کا فضل خاص نمایان ہی نام سے
کیونکر نہ انکے غم مین گریبان ہو چاک ہاے
واجد نے بہر سال یہ ہجری مین فکر کی
پنہان ہوا ہی نیر دین زیر خاک ہاے
۱۳۱۳ھ

وله

ہوئی فضل رحمٰن کی رحلت جہان سے
نہ کیون تلخ اس غم سے ہو زندگانی
کہا ہی یہ وآجد نے اب سال فصلی
عدم مین گئے شاہ آفاق ثانی
۱۳۱۳

وله

راہی خلد ہو گئے ہین جناب
شورو فریاد آہ گھر گھر ہی
سال سمبت لکھا یہ وآجد نے
فضل رحمٰن نہین ہین محشر ہی
سمبت ۱۹۵۲

وله

نہو غم سے کسطرح دل چاک چاک
گئے قطب دین سوے خلد برین
لکھا عیسوی سال وآجد نے یون
قیامت ہی جب فضل رحمان نہین
۱۸۹۵ء

وله

سوے جنت مولوی صاحب گئے
کیون نہو ہر شخص کے دلکو ملال
کون ایسا تھا زمانے مین ولی
اوٹھ گیا دنیا سے اب فضل وکمال
فکر تھی وآجد مسیحی سال کی
ہر گھڑی ہر دم یہ رہتا تھا خیال
ہاتف غیبی کی یہ آئی ندا
مصرع برجستہ لکھ یون بہر سال
ہوگیا بے دل زمانہ آہ آہ
فضل رحمٰن نے کیا ہی انتقال
۱۸۹۵ء

وارث - جناب منشی عبدالوارث خانصاحب حیدرآبادی

کیون بجا آج کوچ کا ڈنکا
کیون بجی الفراق کی نوبت
مین بھی حیران تھا کہ ہی کیا بات
دفعتہً چھا گئی جو اک وحشت
تھا اسی سوچ مین سراسیمہ
کہ سُنی یہ صدائے پُر حسرت
ہادی خلق فضل رحمن آج
کر گئے اس جہان سے رحلت
کمر اس حادثے سے ٹوٹ گئی
کیون نہ اب کوز و پشت ہو ہمت
آدمی کیا جہان مین کم تھے
کیون اجل آکے تونے کی بیعت
سُن کے یہ آرزو نے مجھسے کہا
اب نکلنے کی میرے کیا صورت
کس سے اب راز دل کہونگی مین
کون پوچھیگا درد کی حالت
کچھ عجب ذات تھی سراپا فیض
اونپہ نازل خدا کی ہو رحمت
وہی اک جائے تھی ٹھکانے کی
واہ تقدیر واہ ری قسمت
محوِ دیدار یاس و حرمان ہون
میری وارث عجیب ہی حالت
فکر سال وفات کیا کیجے
کہ نہین مجھمین کہنے کی طاقت
تو ہی کہدے دلِ حزین تاریخ
کہ ہوا گم وسیلۂ خلقت
۱۳۱۳ھ

ولہ

هُوَ اللهُ خَالِقٌ حَيٌّ لَا يَمُوتُ
۱۳۱۳ھ

ولہ

اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ نَبِيِّكَ وَرَسُوْلِكَ وَعَلٰى قُطْبِ الْاَنَامِ
۱۳۱۳

ہادی - جناب محمد ہادی صاحب ساکن موہان ضلع اوناؤ

سید درویش عالم باعمل
پاے بند شرعِ ختم المرسلین
آنکہ نامش فضل رحمن بودہ است
آفتاب ہند بود او بالیقین

از طفیلِ ذات والائش بہند ۔۔۔ بُد مراد آباد گنج علم دین
تنگ چون آمد ازین دار فنا ۔۔۔ بُرد رختِ خویش در خلدِ برین
بانگ ترحیلش بعالم در رسید ۔۔۔ روم و ایران کابل تاتار و چین
ہر کہ بشنید آن صدائے جان گزا ۔۔۔ شد ز فرط درد و غم زار و حزین
بہر سالِ رحلتش چون کرد فکر ۔۔۔ ہا دوے خون گشتہ دل اندوہگین
داد ہاتف از سرِ یاد این ندا ۔۔۔ مسکنِ وے بودہ در خلدِ برین
۱۳ ۱۳ ھ

ولہٗ

ذاکر حق فضل رحمٰن وارث دین نبی ۔۔۔ خازنِ اسرار مولیٰ رہنمائے عالمین
یاورِ اسلام و عارف مرشد و قطبِ جہان ۔۔۔ جان بحق تسلیم کرد آن واقفِ شرعِ مبین
از سرِ ہر مصرعی حرفی چو گیری ہادیا ۔۔۔ می شود سالِ وصالِ آن امامِ علم دین
۱۳ ۱۳ ھ

ولہٗ

شاہ اقلیم ولایت آنکہ بے وہم و گمان ۔۔۔ ضابطِ احکام شرع و مخزنِ عرفان بود
حامیِ دینِ نبی و کاشفِ سرِّ خدا ۔۔۔ عالمِ علم حدیث و واقفِ قرآن بود
سالکے در فقر مثلِ وے نبودہ در جہان ۔۔۔ عارفے مثلش بہ گیتی دور از امکان بود
آہ از دنیا سفر کرد و بجنت در شتافت ۔۔۔ آنکہ نام نامے او فضلِ رحمان بود
فکر سالِ رحلت آن شاہ چون ہادی نمود ۔۔۔ آمد از غیب این ندا سرِ دفتر شاہان بود
۱۴ ۱۳ م

ہاشمی ۔ جناب محمد نور الحسن صاحب

مَاتَ قُطْبُ الْھِنْدِ نَوَّرَ اللّٰہُ مَرْقَدَہٗ
۱۳ ۱۳

ھ
ولہٗ

فضل رحمٰن آفتابِ معرفت ۔۔۔ وقت مغرب ناگہان گشتہ نہان
بست و دوم از ربیع اولین ۔۔۔ روز آدینہ بہ یزدان شد روان

وقت مغرب شد غروب آن مهر دین — نیلگون گشته زمین چون آسمان
هاشمی سالِ وصالش برنگاشت — قطب هندستان شد اکرم از جهان
۱۳۱۳ھ

وله

دریغا مولوے فضل رحمٰن — نهان شد مهرِ حق شد روز دین شام
مرادآباد مدفن گشت در روز — که باشد شهرتش از هند تا شام
نوشتم هاشمی سال مسیحی — مزارِ فضل رحمٰن شاهِ اسلام
۱۸۹۵ء

وله

فضل رحمٰن که رحمتِ حق بود — شد چو خورشید زیر ابر نهان
روز آدینه وقت مغرب بود — شب بست و سه آه گشت روان
روز شنبه بخاکِ گور نجفت — آسمان و زمینست گریه کنان
هاشمی سال هجریش بنگاشت — مدفنِ شیخ هند قطب جهان
۱۳۱۳ھ

وله

حضرتِ فضل الرحمٰنِ ولی — مهرِ حق از پیش بود مهِ دین زپس
مدفنِ او جاے قبولِ دعاست — خیز و ببین رحمتِ اللّٰه بس
زندهٔ جاوید بود جان پاک — روح مجرّد شد و رَست از قفس
سال مسیحی تو بگو هاشمی — روضهٔ مرشد با عیسیٰ نفس
۱۸۹۵ء

وله

مرادآباد بود آن فیض بنیاد — که بر هندوستان فرمود احسان
سریر آراے عرفان فضلِ رحمٰن — سراپا جود رفت آخر ز گیهان
جهانے خاک بر سر کرد زین غم — بچشم اشک و بلب آه و صد افغان
نوشتم هاشمی سالِ وصالش — شد از ماتم مرادآباد ویران
۱۳۱۳ھ

وله

مولوئ فضل رحمٰن قطب دین — زین جہان شد در ملائک بارگاہ
زندہ باشد۔ کان مسیحاے جہان — مردہ دل را زندہ کردی از نگاہ
ہاشمی تاریخ اسمی عرض کرد — مولوئ فضل رحمٰن آہ آہ
۱۳ ۱۳ھ

وله

چو حضرت فضل رحمٰن زین جہان رفت — سیہ شد روز بے خورشید تابان
بروزِ شنبہ آن مہر معارف — بہ ابر قبر آمد چون بہ تن جان
نمودم ہاشمی تاریخ روشن — بمغرب آفتاب ہند پنہان
۹۵ ۶۱۰

وله

فضل رحمٰن کہ شاہ عرفان بود — کرد ویران جہان و خلد آباد
ہاشمی سال وصل کرد رقم — فضل رحمٰن بپاکِ یزدان باد
۱۳ ۱۳ھ

وله

حضرتِ احمد میان غمزدہ گریہ کنان — بالب گوہر فشان کرتے ہین سب سے خطاب
نور تھے سر تا بپا شام کو پردہ کیا — مہر جہان چھپ گیا ہاے بزیرِ سحاب
رحمت و فضل آپ تھے بوڑھے بڑے باپ تھے — دردمین چپ چاپ تھے ایسے تھے عالیجناب
مہر سپہر زمین ماہ منیرِ یقین — کیون نظر آتا نہین ابر کی ہی کیا نقاب
آج ہی کسکا وصال جس سے پریشان ہی حال — کون تھا اہل کمال جسکے سبب ہی یہ انقلاب
روز سیہ شام ہی ہاے وہ کہرام ہی — خاص ہی یا عام ہی سبکو ہی بس اضطراب
ہاشمیِ بینوا کہتا ہی یون برملا — ہند کا حیرت فزا ڈوب گیا آفتاب
۱۳ ۱۳ھ

وله

رقمزدۂ اہل نیاز ہاشمی محمد نور الحسن
۱۳ ۱۳

یوسف - جناب حکیم محمد یوسف صاحب بلاسپوری

قطب ارشاد جہان رفت وجہان	ماندہ چون یوسف بجان غمناک وے
فضل رحمن بود اسمش - باد نیز	فضل رحمانی بجانِ پاکِ وے

۱۳۱۳ھ

تیربی - جناب مولوی حسین علی صاحب سندیلوی

بود مولانا محمد فضلِ رحمن با خدا	رفت ازین عالم بقربِ بارگاہِ کبریا
از عددِ سن وز عبارت وقت مہ جو تیربی	از ربیع اولین بست ودوم اول عشا

۱۳۱۳ھ

ولہٗ

وَلِيُّ الزَّمَانِ جَدُّنَا فَضْلُ رَحْمٰن	لَقَدْ كَانَ ذَا الْفَضْلِ فَيْضًا عَمِيمًا
سُئِلْنَا عَنِ الْعَامِ فِيْهِ وِصَالُهُ	نَقَالُوْا وَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

۱۳۱۳ھ

اعتذارِ واجبُ الاظہار

چونکہ حسب درخواست خاکسار کے نورِ حدقہ فضلِ رحمانی نورِ حدیقہ فیضِ سبحانی مرشدِ کل ہادیِ سُبل جناب فاضت مآب شاہ احمد میان صاحب سجادہ نشین بارگاہِ امامُ الواصلین مقدامُ الکاملین حضرت مولانا شاہ فضلِ رحمن علیہ الرحمۃ والرضوان نے اسی ماہ ربیع الاول مین عُرسِ شریف کی بائیسوین تاریخ سے چند روز پیشتر قصائد وتواریخ کے کاغذات واسطے طبع کے اِس مطبع مین غیر مرتب بھیجدیے تھے اور ارشاد فرمایا تھا کہ سوا انکے جو تاریخین اودھ اخبار وغیرہ مین طبع ہوچکی ہین اُنکو بھی حسب ترتیب حروفِ تہجی تخلص شعرا کے اس مجموعے مین درج کردینا لہذا عجلت کے سبب سب تاریخونکو جمع کرکے ترتیب دینے اور لکھوانے اور صحیح کرنے اور چھپوانے مین کوئی غلطی بشریت سے ہوگئی ہو یا کسیکی تاریخ اِس مجموعے مین درج ہونے سے رہگئی ہو تو امیدوار ہون کہ اُسکو راقم کے پاس بھیجدین تا آیندہ صحت کے ساتھ وہ بھی چھاپ دی جائے

قد کتب ہذا الکتاب راقم آثم محمد عبد العلی آسی مدراسی مہتمم اصح المطابع محمود نگر لکھنؤ | محمد مصطفٰی علی خان لکھنوی

ضمیمۂ جدیدہ

اویس۔ جناب منشی محمود الحسن صاحب صفی پوری

فضل رحمن عارف اکمل	ناگہان رفت از جہان صد آہ
چون صحابہ بظاہر و باطن	پیرو سنت رسول اللہ
در جنان ہم بخیر مقدم او	حوریان شد منتظر بر راہ
سال رحلت بگو اویس حزین	مرقد وے شدہ زیارت گاہ ١٣١٣ھ

ارشد۔ جناب مولوی غلام حیدر صاحب بلگرامی

دَخَلَ الْجَنَّةَ فَضْلُ الرَّحْمٰن	قَائِمُ اللَّيْلِ اِمَامُ الزُّهَّاد
كَتَبَ الْاَرْشَدُ عَامَ التَّرْحِيل	رَحَلَ الشَّيْخُ هُمَامُ الزُّهَّاد ١٣١٣ھ

اثر۔ جناب منشی شمس الضحی صاحب سندیلوی

جناب فضل رحمن نور عرفان	سوی جنت روانہ شد بیکدم
چو جستم بے سر اندیشہ تاریخ	بجنت جای دلکش یافت گفتم ١٣١٣ھ

ولہ

جو تھے مولوی فضل رحمن شاہ	تصوف کے ایوان کے روشن چراغ
گئے خلد کو جب وہ عالی مقام	ہوا اور رونق پہ جنت کا باغ
اثر نے لکھا سال از روے آہ	جگر پر ہوا اب یہ اک تازہ داغ ١٨٩٥ء

ولہ

مبارک نفس فضل رحمن شاہ	کہ جنکا نظیر اس جہان مین نہ تھا
صد افسوس دار فنا چھوڑ کر	روانہ ہوے سوے ملک بقا
یہ وہ حادثہ ہی کہ سینہ ہی چاک	یہ وہ غم ہی جسکی نہین انتہا

ولے مرضی حق مین کسکو ہی دخل — وہ مالک ہی جو اُسنے چاہا کیا
یہ لازم ہی انسان کرے اختیار — ہراک حال مین صبر و شکر و رضا
ہوئی فکر جب مجھکو تاریخ کی — تو دی ہاتفِ غیب نے یہ ندا
اثرؔ لکھو یون سال ازروے درد — غروب آہ مہر ہدایت ہوا ۱۸۹۵ع

جناب مولوی سید انوار احمد صاحب

فضل رحمن رہبر دین خدا — رفتہ از دنیا بجنت شد مقیم
سال وصل آن ولی گفتا سروش — مسکنش گردید جنتُ النعیم ۱۳۱۳ھ

جناب مولوی محمد ادریس صاحب نگرامی

میرے مولی فضل رحمن چل بسے — مجمع فیضان و احسان چل بسے
جملہ عالم کے جو تھے پیر ھُدا — اب وہ پیر جملہ پیران چل بسے
ہمکو بیکس چھوڑ کر خود عرش پر — ماہ تقوے مہر عرفان چل بسے
کیا کرون یارب بہت بیتاب ہون — شیخ شیخان جان جانان چل بسے
جب کیا تاریخ کا مین نے خیال — بولا ہاتف۔ فضل رحمن چل بسے ۱۳۱۲ھ

اخترؔ۔ جناب مولوی محمد محمود وحید رضا صاحب فرخ آبادی

ممدوح خلق و خاصۂ درگاہ کبریا — حامی دین و ملت سلطان انبیا
عرفان مآب و پیرو احکام مرتضا — فرمانروای کشور اخلاق مجتبا

احمد میان گل چمن زہد و اتقا
مہر سپہر معرفت و ہمت و عطا

سرور ریاض حلم حسین فلک مقام — دریاے رحم و ہمت و ممدوح خاص و عام
پابند شرع و محو عبادات صبح و شام — خوش خلق و خوش مزاج و خوش عادات و نیکنام
احمد میان گل چمن زہد و اتقا — مہر سپہر معرفت و ہمت و عطا

آئینهٔ محافل دین پیمبری — زینت فزای مجلس احکام حیدری
پابند حلم و همت شبیر و شبری — فرمانروای مملکت فیض گستری

احمد میان گل چمن زهد و اتقا
مهر سپهر معرفت و همت و عطا

از فضل حق بمسند فقر و فنا نشست — مثل مسیح بر فلک اغنا نشست
بر تخت فضل و زهد بصد اتقا نشست — بهر هدایت همه عالم بجا نشست

احمد میان گل چمن زهد و اتقا
مهر سپهر معرفت و همت و عطا

پابند حکم حضرت غفار هست این — حامی دین احمد مختار هست این
در ملک فیض صاحب اتیار هست این — در بزم زهد شمع پرانوار هست این

احمد میان گل چمن زهد و اتقا
مهر سپهر معرفت و همت و عطا

او هست نونهال گلستان معرفت — او هست نور نیر تابان معرفت
او هست آبروی دُرکان معرفت — او هست بلبل چمنستان معرفت

احمد میان گل چمن زهد و اتقا
مهر سپهر معرفت و همت و عطا

او هست مهر اوج کرامت بفضل حق — او هست ماه برج ولایت بفضل حق
او هست زیب بزم طریقت بفضل حق — او هست نور محفل همت بفضل حق

احمد میان گل چمن زهد و اتقا
مهر سپهر همت و خوش خلقی و عطا

در دهر گرچه سید محمود اخترم — لیکن ز جور چرخ دنی زار و مضطرم

بنماسخاے خویش کہ آل پیمبرم ۔ امید ما بر آر کہ مفلوک بی زرم

احمد میان گل چمن زہد و اتقا
مہر سپہر معرفت و ہمت و عطا

ای چشمۂ کرم بنگر حال زار من ۔ سیماب وار ہست دل بیقرار من
جز ہمت تو نیست کسی غمگسار من ۔ دستم بگیر ای شہ عالی تبار من

ای سرو بوستان عنایات کبریا
احمد میان گل چمن ہمت و عطا

ولہ

حضوری خدا و قرب پاک مصطفا داری	ض	ضیای بزم عرفان دل چو آئینہ صفا داری
رضاجوی خدا و مصطفا و اہل بیت او	ت	تر و تازہ ریاض زہد و ورع و اتقا داری
مبرا از معاصی و جرائم طیب و طاہر	و	وحید روزگار و دلق بی ریب و ریا داری
لب معجز نمایت و انامید محقد لا احل	ا	اولی العزم دیار وارث خلق مصطفا داری
نباشد چون بعالم فضل رحمن شامل حالت	ا	امیر ملک فقر و ورد اسماے خدا داری
شب و روزت بہ شغل طاعت حق قطع میگردد	ا	اطیعوا اللہ را در ہر دو عالم رہنما داری
ہدایت را شریعت را طریقت را حقیقت را	ا	انیس و ہمدم و غمخوار و یار بی ریا داری
حصول مطلب دلہای عالم اکرم و اشرف	م	متاع پیروی خلق شاہ انبیا داری
دلت آئینۂ عرفان تنت گنجینۂ فیضان	م	مبارک بندہ و شان علی مرتضا داری
یکی رحم و دگر فیض و سوم سرمایۂ احسان	ا	اولی العزم جہان ہستی بدل این چیزہا داری
ندیدم مثل تو در ملک عرفان صاحب عظمت	ق	قناعت ملک مور و ثی و علم ماسوا داری
طہارت را ریاضت را عبادت را سخاوت را	ب	بقلب صافی خود میہمان صبح و مسا داری
مراد دل نہ چون یابد گداے آستان تو	ر	رئیس ابن رئیس وارث علم انبیا داری

اعانت کن اعانت کن بکار مشکل اختر   دل بی کینہ و شفاف و دست پر سخا دارے
اولی العزمی تو در جملہ عالم شہرتے دارد   بہ چیزی ازان گنجے کہ در ملک عطا دارے
امید اختر نالان بر آرای منبع ہمت   دل خود را کہ محور رحم ہر صبح و مسا دارے

سیکھیا

یعنی تادیب و تفہیم برای حضار در دولت قطب و ران مولانا فضل رحمن رضی اللہ عنہ خیر الرضوان از جناب مولوی شاہ حبیب اللہ صاحب مدرس اول مدرسہ ٹانڈہ

بھورے پوروا دھیمے دھیمے   اُٹھورے بدروا دھیمے دھیمے
برسو ہو میگھا دھیمے دھیمے   گھگورے موروا دھیمے دھیمے
چمکورے بجری دھیمے دھیمے   ٹرپورے پریہی دھیمے دھیمے
رٹورے پپھرا دھیمے دھیمے   دھڑکو مورے جیرا دھیمے دھیمے
اُٹھورے سینہی دھیمے دھیمے   چلورے بٹوہی دھیمے دھیمے
رُوؤ مورے نیناں دھیمے دھیمے   کرو یہ بیناں دھیمے دھیمے
بھو مورے کجرا دھیمے دھیمے   جرو مورے جیرا دھیمے دھیمے

ایس نہوے حبیب سینے جاگ پڑین بکلائی   تہ ڈر مین تم برجون کہین نیند اُچٹ نجائی

ولہ بروگ

کَون بَتھا مُورا جِیا بَو رَانَا   کِہ بِرَہا ہِیَہ آئے سَمَانَا
کس صدمے مین میرا دل دیوانہ ہوگیا   کسکی محبت مجھمین سما گئی

کَون اَگِن دَگدھے ہِیَا نَا ہِین   جِہ تِین جَرُون بَرُون جَگ مَا ہِین
کون آگ میرے دل مین دہکتی ہی   کہ اُسکی سبب سے مین دنیا مین جلتی ہون

گُوسُوامی مُوری بانہہ گہَیتَا   کہَان گیو مُورے کُنوَر کنہیتا
کون سردار ہی جو اب میری بانہہ تھامے   ہائے کہان گئے میرے چاہنے والے نوجوان

له از سرور مجمع یک حرف ... نام ممدوح ... تفصیل ظاہری ... مولانا شاہ احمد میان قطب ...

عہ یعنی ...

کہ مدھو بن تم ڈھونڈھن جاؤن
کس بیابان میں ای سردار تمکو ڈھونڈنے جاؤن

کہ پاؤن سر چرن نواؤن
اب کن قدموں پر آرزو کا سر جھکاؤن

کون سہاگ بھاگ اب مورے
اب میرے کون نصیب اور سہاگ یعنی کس پر سنگار کرون

جو سنگ نہ لاگیون مین تورے
جو ای سردار مین تمھارے ساتھ نہ ہوئی

تم بن کو مورا دھیر بندھیا
سواے تمھارے کون شخص میرا تسلی دینے والا

تم بن کو موری پیر ہریا
سواے تمھارے کون میرے درد کو کھونے والا ہی

کون کاج مورا جوبن بارا
اب کس کام کا میرا جوبن نیا

جو چھٹ گیو کنتھ رتنارا
جبکہ چھٹ گیا میرا ایسا خوبصورت معشوق

پیو کھوجت سب کھوئے کے پایون پیا پران
اپنے پیا کو ڈھونڈھتی ہون اور جو کچھ تھا سب کھو کر اپنے پی کو پایا تھا

سو مورا کنتھ ہران ہی تنی کھوجو سہیلی آن
تو اب میرا پیا کھو گیا ہی تو ای سہیلیو آؤ اور ڈھونڈھو

ہون جوگی توہ بھیک بھکھاری
مین تمھارے جوگ مین ہون اور در کی فقیر ہون

کتھ ڈھونڈھون تم جوگی مراری
تو اب تمکو کہان ڈھونڈھون ای جوگی خوش بیان

کون دیس جو مورے جوگی چھائے
کس دیس مین میرے جوگی چھائے یعنی جابسے

کہ کارن موسے سنگ نہ لائے
اور کس وجہ سے مجھے ساتھ نہ لے گئے

نلجی ہون گھر بار تجاؤن
بے پروا ہو کر دربدر پھرون گھر بار چھوڑون

پی تورے کھوج کہین سن پاؤن
ای پیا اگر تیرا پتا کہین مین پاؤن

ہی پنڈت گن گیان گوشائین
پیا میرا پنڈت تھا اور عقل کا پتلا اور بہت اچھے کام کرنے والا

تم تے آگر کو جگ ناہین
ای پیا تمسا نیک کردار اچھا تمام دنیا مین دوسرا نہین

ہی پنڈت پریمی بیراگی
الکھ بھیم بیراگ سبھاگی

کُون کُون گُن کیرت بکھانُون کس کس ہنر مین مین تمہاری تعریف کرون	جس تُم ہِتیو نہ دُوجا جا نُون جیسے تم تھے ویسا دوسرا نظر نہین آتا
تُمہی تے مین بھیُون سُرکھا تم ہی سے مین ہوشیار ہوئی	اَندھ ہتیون سُو نینن دیکھا مین تو بے آنکھ تھی تسے آنکھون والی ہوئی

تم بن مین دُکھیا بھیُون کہان ڈھونڈھون کت جائے
اے پیا بغیر تمہارے مین بے وارث ہوگئی کہان ڈھونڈھون اور کہان جاؤن

جو درشن مین پاؤن پڑون اگن نا ن دھائے
اگر تمہاری زیارت مجھے نصیب ہو تو آگ مین بھی گرنا قبول ہے

نینن رہے چِتر تورے چھائے میری آنکھون مین تمہاری شکل بسی ہے	ہِردے مورت صورت سُہائے میرے دل مین تمہاری تصویر کھچی ہے
سُرون یاد کرین بینا بان تمہاری اچھی باتین یاد پڑتی ہین	اَمرت بات کہیو جو نا ہان جو بات کہتے تھے شیرین اور اچھی کہتے تھے
چال نرال تور متوارِی تمہاری مست چال اور نرالی	آوت یاد جاؤن بلہاری یاد آتی ہے مین تمپر قربان ہوجاؤن
کشٹ پڑے کے دھیر بندھاتیا سخت وقت پر آپ تسکین کرتے تھے	ٹوٹی ناؤ کے پار لگیتا اور ٹوٹی ناؤ کے پار لگانے والے تھے
بوہت موری پڑی منجدھارا اب میری کشتی بیچ منجدھار مین آگئی ہے	تم بن کو نہین کھیون ہارا سوائے تمہارے کون پار لگانے والا ہے
پریم روگ دیکھو موہ آگی عشق کا مرض آپ نے مجھے دیا	سو برہ روگ اب جرون ابھاگی اب اس غم فراق مین مین بدقسمت جلتی ہون
بورِی بھئی پھرون چہو اورا	کہان وہ چندر مین جنکا چکورا

[illegible]

گھر باہر کہ کاج کا سب ہی لگاؤن آگ

گھر بار کس کام کا سب مین آگ لگا دون

باوزہوئی بن بن پھرون جرون مرون پیا لاگ

سڑی ہوکر جنگل جنگل پھرون اور عشق محبوب مین جلتی رہون

پیا کل دیکھ بولا اک جوگی

اسطرح کا بیچین دیکھکر ایک جوگی کہنے لگا

کہہ باورکچھ بتھا بیوگی

کہ ای دیوانی کچھ غم کی داستان تو کہہ

برہی جیب بروگی ابھاگا

ای غمزدہ جیب اور بد قسمت

کون بروگ یہ لیہے بیراگا

کسکے غم مین تونے یہ گت بنائی

سوال

کو پیتم تم باوز بھیو

کس معشوق کے عشق مین دیوانی ہوئی

کہنکے تیہ جرو جیو دیہو

کسکے آتش عشق مین جلکر اپنی جان دیتی ہو

جواب

پیتم مورے فضل رحمانا

میرا پیا فضل رحمن ہے کہ جسکے عشق مین جلتی ہون

جگ سنسار جو ہتیو بکھانا

کہ جو تمام جہان مین مشہور تھا

نگر مراد آباد رکھوا رے

قصبۂ مراد آباد کے رہنے والے

احمد میان کے پالن ہارے

اور صاحبزادے احمد میان کے پالنے والے تھے

بارہ وفات بائیس ۲۲ تاریکھا

بارہ وفات کے مہینے مین بائیس تاریخ کو

سورج چھپا جگ بھا اندھیکھا

آفتاب ولایت چھپ گیا اور تمام دنیا تاریک ہوگئی

سورگ لوگ بیکنٹھ سدھارے

دین کے بہادر لوگ راہی جنت ہوگئے

تہ کی برہ داہ دکھ جارے

مین انکے غم مین مبتلا اور آتش فراق مین جلتی ہون

دنہ سوک ار سانجھ سنیچر جگت بھیو اندھیار

دن جمعہ کا اور شام سنیچر کے دن کی دنیا تاریک ہوگئی

تیرہ سو تیرہ ہجری مان ملے سیام کرتار

سن تیرہ سو تیرہ مین میرے پیتم کا وصال اللہ پاک سے ہوا

اِتنک کتھا کہا اَور رُو وَا
اتنی داستان غم کہکر رویا

مُرجھا گِرا جِس پات بچھوا
پژمردہ ہوکر گرا جیسے درخت کا پتا مرجھا کر گرتا ہی

مَا نو مین کا وُہ جَل پھینکا
یا تڑپتا تھا جیسے ماہی بے آب

یا جِس اگن اِسبند کا لیکھا
یا جیسے اسبند آگ پر چٹکتا ہے

نینن نیر چُوے جھر لائے
آنکھوں سے (باعث فراق) آنسو کی جھڑی لگ گئی

نَدِی نَارُ پُوکھر بھر آئے
کہ جس سے ندی نالے تالاب بھر گئے

اُوکِے کَارَن رُووا بِرُوگی
مین غمزدہ اُسکے سبب سے رویا

بَاوَرُ بھیُو دیکھ کے جوگی
کہ وہ جوگی (سائل) مجھے دیکھکر دیوانہ ہوگیا

بگی لاگ بُورِی بَورَائے [١]
اور وہی (جوگی سائل) مثل دیوانہ کے گو باؤ بکنے لگا

تَنُ مَنُ جوبن سب بسرائے
اور اپنے تن بدن اور جوبن سب کو بھول گیا

دَرُسَن آس بہُت دِن بِیتِے [٢]
تمہارے دیکھنے کی امید مین بہت دن گذر گئے

کَڑُشٹ پَڑُوَا اَب سِیام پِچھتیے
اب مجھپر بہت سخت وقت پڑگیا ہی ای میرے جاننے والے

گَا ہمسِے تُم رُوٹھے گسائین
ای میرے آقا تم مجھسے کیا ناخوش ہوے

جَانت ہُو ہمرِے کُو ناہین
با اینہمہ یہ معلوم ہی کہ میرا سوائے تمہارے دوسرا نہین

تُم مُو ہے کرتار مان چلِے کاج سب ساج
ای پیا تم عشق الٰہی مین محو رہے اور کام تمہارے سب درست ہو گئے

ہم جو آس تمہاری کیسے رہین دہراج
اور مین تو تمہاری آسرا لگے ہون اب بغیر تمہارے کیسے تسلی ہو

کا تُم ہین ہُو بِدیس جَوَیَا
کیا تم ہی ہو باہر جانے والے

بِڑِے چلبسیا نہ سَاتھ لوَیا
بڑے چلے جانیوالے اور مجھے ساتھ نہ لیجانیوالے

جیتے کَا رچلیو سَب کاہُو
جس سے سب کا کام چلتا تھا

کیسے نِٹھُر کٹھور رہیا و
کیسے بے درد اور سخت دل ڈھیٹھ ہو گئے

[١] یعنی غم کی حالت نے اُس جوگی سائل پر ایسا اثر کیا کہ وہ بھی دیوانہ ہوگیا ۱۲ [٢] یہ اشارہ مصنف کی طرف ہی وہ کہتا ہی کہ مجھے آپ کی زیارت کی امید مین بہت دن گذر گئے ۱۲

گوپن لائے لیھو نہ سامی
ہمراہ لاکر مجھے ساتھ نہ لیا

آپ اکیل بھیو بسرامی
آپ اکیلے ہو کر عیش کرنے لگے

دیکھو تم بن مور سہیلی
اگر دیکھو بغیر تمہارے میری ساتھیان

بوڑانی اور موہنھ دہیلے
دیوانیان ہو گئی ہین اور چہرہ زرد یا اداس ہو گئی ہین

کوئی گہے انب کی ڈارا
کوئی اس حالت فراق مین آنب کی ڈال پکڑے ہی

کوئی ٹھاڑھ تر داکھ چھوہارا
کوئی کھڑی ہو نیچے چھوہارے کے

بلکھ بلکھ رووے کر بنتی
زار و نزار رو رہی ہین اور خوشامد کرتی ہین

تمرا جیا تنک نہ پسیجی
کیا دل ای پیاے تمہارا دل ذرا بھی نرم نہو گا

سونی سیج ٹھانون تور سونی
خالی بستر تمہارا اور جگہ رہنے کی بغیر تمہارے مین دیکھکر

کیسے دیکھ رہین ابھونی
کیسے اپنے اختیار مین رہ سکتی ہون

لہ مضمون خاتمہ مین تاریخ نکالی ہوی ۱۲۶۱

کہت حبیب روح ریحانہ اور درشن ہر پائے
حبیب کہتا ہی (روح ریحانہ) اور آپ نے خدا کی دید پائی

حور قصور بھوگ سکھ داسی سامی رہے لبھائے
حور قصور اور کھانا پینا اور راحت ہر طرح کی پا کر ہمارے سیام ریجھ رہے ہے

احمد میان مور شہزادہ
احمد میان میرے شہزادے

احد اکیل رنگ گا راتا
کہ اللہ کے رنگ مین سمائے ہین

پریمی ہتو پر برہ نیاسا
عاشق تو تھے لیکن غم فراق انکے پاس نہ تھا

مدھکر ہتو پر پھول کے باسا
بھونرا تو تھے مگر ہر وقت اپنے پھول کے پاس رہتے

دن اور رین چیت ہر ناما
دن رات اللہ کی یاد مین تھے

بھوگ بلاس کرت بسراما
کہ کھانا پینا عیش آرام سب بھول گئے

سکھ سمپت کا پالا پیارا
میرا شہزادہ چین اور آرام کا پالا ہوا

اب تھکان آئی برہا کے چھارا
اسپر ایسا غم دفعۃً آیا کہ پژمردہ پریشان ہو گیا

[illegible]

وہ رُنو وتُ مُورا جیا بورانا — ورک ہیا جس گُو ہونکا دانا

اِس غم مین جو وہ شہزادہ رویا تو اُسے رُتا دیکھکر مین دیوانہ ہو گیا — اور میرا کلیجہ پھٹ گیا کہ جیسے گیہون کا دانہ پھٹا ہوتا ہی

بارُ دُلار مُور سر تاجا — تہ ہر دے اُس دُکھ اُپرا جا

میرا شہزادہ بے گناہ اور دُلارا سرتاج — اُسپر ایسا غم یکایک کیسا پھٹ پڑا

دیوا اَسیس حبیبُ دِوانہ — رَہے کاج شہزادہ شہانہ

دعا دیوا اپنے حبیب دیوانے کو — اللہ کرے ای شہزادے تمہارا راج شہانہ رہے

ہی کرتار جگت کے سا جن اَنتُ اَو آدُ

ای شہزادے کچھ غم نہ کرو کہ ذات باری دنیا کے کام مین ہمیشہ سے اول آخر تک ہے

مُورے شہزادہ سانت کرگری قطبُ ارشاد

پس ای شہزادے صبر کرو اللہ پاک تمکو قطب ارشاد کریگا

حمد۔ جناب منشی محمد محمود صاحب بلگرامی

بماہ وفات بہ شام شنبہ — چو تاریخ بست و دوم شد نمایان

ز دست اجل چاک شد وا دریغا — کہن جامۂ ہستی فضل رحمن

دو مصراع تاریخ ای حمد گفتم — بود ہجری اول دوم عیسوی دان

تعلق رہا کردہ از دار دنیا — شدہ در جنان اہل دل فضل رحمن

ولہ

لٹ گیا ہیہات گنج معرفت — فضل رحمن شاہ عرفان چل بسے

کیون نہ آنکھون مین جہان اندھیر ہو — شمع بزم دین و ایمان چل بسے

جو مراد آباد تھا گنج مراد — ہاے اُسکو کرکے ویران چل بسے

جو جو اُنکے عشق کے بیمار تھے — سب کے درد دل کے درمان چل بسے

دیکے اندوہ و ملال و اضطراب — لیکے تسکین دل و جان چل بسے

رہ گئے احباب چھاتی پیٹتے — چھوڑ کر سب کو خروشان چل بسے
اقربا کو کہکے کیا سمجھائیے — یار و غمخوار و عزیزان چل بسے
دیکھکر سامان پھٹتا ہی جگر — سب بڑا ہی میر سامان چل بسے
تمدنے چاہی جو تاریخ وفات — بولا ہاتف فضل رحمن چل بسے

حارث - جناب مولوی تصدق حسین صاحب مہع نوی

ملاذ و ملجاے ماغریبان شہ زمان شاہ فضل رحمن — رموز دان نکات عرفان معارف آگہ ولی کامل
نواحی کشور عبادت بقبضۂ قدرتش سپرده — کہ فضل رحمن نموده بودش بملک تقوی امیر عادل
براہ اسلام از کل وجز چرا نبودی مطیع حکمش — کہ بود از جان و از دل بصدق پیرو شرع حق منزل
مجتبی آنچنانکہ ہر کس زعلم او یافتہ نصیبے — بزمرۂ عالمان عالم بعلم تحقیق گشت فاضل
نگشتہ محروم از در او کسی زخاص و عوام ہستی — ہنوز از مادر زمانہ نزاد مثلش سخی و باذل
ز رقناعت چنان بخشید باز باکس نماند حاجت — ز دولت صبر شد توانگر بر آستانش چو رفت سائل
رواج بخشش رسوم ایمان و محو ساز مراسم کفر — بنای حق را چہ ساخت محکم ز بیخ برکند اساس باطل
خوشا نصیب آن کسی کہ از دل بدست او تازہ کرد قسم — شد ایمن از رنج و غم بجانش مدام فضل خدا است شامل
ز سیر ہستی دلش چو برخاست عازم ملک جاودان شد — تعلق خلق ترک کرد و بذات خلاق گشت واصل
چو جانب خلد روح پاکش نمود پرواز جان عالم — طپید از صدمۂ فراقش بصد تحیر چو مرغ بسمل
برای سال وصال پاکش دمی چو حارث بخویش رفتم — ندای ہاتف بگوشم آمد - شدہ بدار السلام داخل

ذبیح - جناب منشی محمد اسمعیل صاحب اویسی

فضل رحمن شیخ باعلم و عمل فخر زمان — آہ ازین دار فنا رفتہ سو خلد برین
زد رقم کلک اویسی از پی سال وفات — آفتاب کاملان ہند شد زیر زمین

ولہ

جنید وقت شاہ فضل رحمن — خدا آگاہ رضی اللہ عنہ

شدہ واصل بحق گفتم اویسی	ولی اللہ رضی اللہ عنہ

رضوی جناب مولوی سید یوسف علی صاحب بلگرامی

فضل رحمن نے حیف صد حیف	جنت مین کیا ہی جاکے آرام
یوسف نے لکھا سر نگا سے	افسوس ہوا ضعیف اسلام

ولہ

فضل رحمن کے ہی چھٹنے کا ملال	دار فانی سے بحکم رب گئے
غیب کی تائید سے یوسف نے سال	یون لکھا۔ باغ ارم کو آب گئے

ولہ

واقف راز کبریا ہادی دین مصطفی	دیکھے ملال ناگہان ہا جہان سے اٹھ گئے
سال وصال پر ملال یوسف دل حزین یہ لکھ	راہبر رہ جنان ہادی جہان سے اٹھ گئے

رضوان۔ جناب منشی ابو المظفر مولی بخش صاحب آروی

فضل رحمن ولی شیخ الوقت	نکتہ دان رموز صدق و صفا
عامل و عالم حدیث شریف	رمز دان کلام پاک خدا
عارف و سالک مسالک فقر	ہادی راہ ملت بیضا
کر گئے کوچ دہر فانی سے	ہے رہین غم والم دنیا
آپ اچھے گئے خدا سے ملے	ہے مریدون کا انکے حال برا
فضل رحمن ہی نام تاریخی	کہ ولادت کا دے رہا ہے پتا
عمر ظاہر۔ ولی ہند سے ہے	اب کہان ہند مین کوئی ایسا
سال ترحیل مین نے اے رضوان	فضل رحمن ولی ہند۔ لکھا

سرور۔ جناب مولوی حکیم سید سرور علی صاحب مہونوی مختار سیتاپور

مرشد کامل حقیقت کیش	منبع علم و فضل و کشف و یقین

عالم با عمل سراپا فیض — کاشف نکتهای شرع مبین
عارف باکمال و شیخ اجل — رہنمای صراط دین متین
در طریقت نشان عرفان جست — قلم فضل زد بعرش برین
در کمال حدیث و ہم تفسیر — ثانی خود نداشته بیقین
گر جلال حقیقتش پرسی — بود یک آفتاب روی زمین
رویش آئینهٔ حقائق بود — داشت انوار معرفت بجبین
آبرو یافته تصوف ازو — بود در بحر فقر دُرِّ ثمین
خضر روشن ضمیر صبح نفس — رہبر گمرہان کج آئین
فخر سجادهٔ جناب غوث — زبدهٔ عارفان حجره نشین
حیف صد حیف زینجہان بگذشت — گشت جنت مکان و عرش مکین
زان قدم یافته بہار قدم — گلزمین ریاض خلد برین
گفت سال وصال او سرور — فضل رحمن چه بود ہادی دین

ولہ

چگویم از کمال فضل رحمن — سراپا سر وحدت بود مرشد
دل عالم گرفته فیض سخنے — عجب نور ہدایت بود مرشد
حقیقت را مجاز او عیان کرد — زہے مہر شریعت بود مرشد
بشرع ظاہری از کشف باطن — ضیا بخش طریقت بود مرشد
جمال او کمال معنوی داشت — بدل آئینه صورت بود مرشد
چه روشن سال رحلت گفت سرور — جہا عین حقیقت بود مرشد

ولہ

فضل رحمن قدوهٔ ارباب فضل — چون درآمد بر در خلد برین

بعد رفع قلب و یای نطق گفت ‌‌ ‌ ‌ ‌ ‌ حور جنت ، فَادْخُلُوْهَا خَالِدِیْن
۹ — ۱۰۰ ‌ ‌ ‌ ‌ ۱۳۲۲

ولہ

فضل رحمن کہ بود عارف وقت ‌ ‌ ‌ ‌ داشت آئینۂ کمال ضمیر
فقر از کشف او بفخر رسید ‌ ‌ ‌ ‌ معرفت یافتہ از و توقیر
شد قلوب ارادت اندیشان ‌ ‌ ‌ ‌ از فیوضش ہمو شمع پر تنویر
در کمالات خود مثال نداشت ‌ ‌ ‌ ‌ از پئے خویش بود خاص نظیر
بود قطب زمانہ آن مرشد ‌ ‌ ‌ ‌ چہ کند خامہ وصف او تحریر
فضل غوثیت از ازل بنوشت ‌ ‌ ‌ ‌ بہر او کلک کاتب تقدیر
در بیان صفات عرفانش ‌ ‌ ‌ ‌ عاجز آمد زبانم از تقریر
بود اندر جہان در فیضش ‌ ‌ ق ‌ ‌ مرجع حاجت امیر و فقیر
وطن پاک او مراد آباد ‌ ‌ ‌ ‌ زین سبب کرد مالک تقدیر
تا بر آید مراد خلق آنجا ‌ ‌ ‌ ‌ جمع آیند طالبان کثیر
گفت سال وفات او سرور ‌ ‌ ‌ ‌ از جہان رفت آہ شیخ کبیر
۱۸ ۶ ۹۵

ولہ

غزلیات در شان پیر جامع الکمالات مرشدنا مولانا سید فضل رحمن صاحب رحمہ اللہ الواہب

بحمد اللہ کہ خادم ہون جناب فضلِ رحمن کا ‌ ‌ ‌ ‌ مین اک ذرہ ہون سرور آفتاب فضل رحمن کا
نہین محروم کوئی اس شہ عرفان کی رحمت سے ‌ ‌ ‌ ‌ برابر فیض جاری ہی سحاب فضل رحمن کا
یہ ملجا بینوا کا ہی یہی تکیہ گدا کا ہی ‌ ‌ ‌ ‌ مگر رحمتکدہ ہی نام باب فضل رحمن کا
مری کج مج زبان اوصاف مرشد مین ہو گیا گونگا ‌ ‌ ‌ ‌ یہ کیا قدرت لکھون رتبہ جناب فضل رحمن کا
مجھے شاہی ہی اے سرور فقیری کوے مرشد کی ‌ ‌ ‌ ‌ گدا ہون مین در جنت مآب فضل رحمن کا

بنام ایزد عجب اعلی مقام فضل رحمن ہی ‌ ‌ ولہ ‌ ‌ وہ مقبول خدا ہی جو غلام فضل رحمن ہی

دکھادونگا یہ سکہ داور محشر کو محشر مین — مرے دل کے نگین پر نقش نام فضل رحمن ہی
بنام ایزد وہ جای پاک ہی ہمرتبۂ جنت — مراد آباد مین جیسے قیام فضل رحمن ہی
کوئی پیاسا نہ جائے یہ سبیل اہل عرفان ہی — روان عالم مین بحر فیض عام فضل رحمن ہی
دعا جو آپ کی ہو وہ ہی مقبول خداوندی — بھرا تاثیر سے ہر اک کلام فضل رحمن ہی
مے توحید سے سرشار مین ہر وقت رہتا ہون — حقیقت مین حقیقت بیز جام فضل رحمن ہی
کرے جو یاد جس جا سے وہین ہو جائے حل مشکل — مین قربان فیض مین کیا انتظام فضل رحمن ہی
نہین کم اسم اعظم سے اثر اسم مقدس مین — جسے اکسیر کہتے ہین وہ نام فضل رحمن ہی
جسے اوج حقیقت اہل عرفان کہتے ہین سرور — تصدق ایسے مرشد کے وہ بام فضل رحمن ہی

ولہ

کوئی کیا جانے شان فضل رحمن — ملک ہین رتبہ دان فضل رحمن
لکھون کیا داستان فضل رحمن — حقیقت ہی نشان فضل رحمن
جسے کہتے ہین لاہوت اہل وحدت — وہی تو ہی مکان فضل رحمن
گیا جو کوئی ناجی ہو گیا وہ — ہی جنت آستان فضل رحمن
لسان الغیب ہی شاہد ہی اللہ — زبان حق بیان فضل رحمن
نکیون تاثیر پیدا ہو زبان مین — کہ ہو نمین مدح خوان فضل رحمن
زہے طالع کہ سرور ہی ازل سے — گدائے آستان فضل رحمن

ولہ

مرے فضل رحمن کا کیا مرتبہ ہی — فرشتے ین سکتے مین شان خدا ہی
وہ سینہ ہی یا جلوہ گاہ خدا ہی — دل روشن آئینۂ حق نما ہی
مین رٹتا ہون ہر وقت نام مبارک — مرے درد دل کی یہی اک دوا ہی
سوا آپ کے حل کرے کون مشکل — مین ہون بینوا حشر کا سامنا ہی
کرم مجھپہ ہو جائے ای میرے مرشد — سہارا تو کونین مین آپ کا ہی
سوال اپنے سائل کا سنیے خدارا — یہ خادم در پاک کا اک گدا ہی

مدد کیجیے قبر مین میرے مولی ‏ — ‏ بصد عجز سرور کی یہ التجا ہی

ولہ

مصیبت مین ہون مین پھنسا فضل رحمن ‏ — ‏ مدد میرے مشکل کشا فضل رحمن
پڑی ہی مری ناؤ سیل بلا مین ‏ — ‏ خبر لیجیے جلد یا فضل رحمن
اب امداد کا وقت ہی میرے مولی ‏ — ‏ کرم از پئے مصطفا فضل رحمن
یہ بیڑا مرا پار کر دو خدارا ‏ — ‏ دم دستگیری ہی یا فضل رحمن
مرے کام بنجائین بگڑے ہوے سب ‏ — ‏ مدد میرے حاجت روا فضل رحمن
مجھے دین و دنیا مین ذلت نہو کچھ ‏ — ‏ مرے مرشد رہنما فضل رحمن
بجز رحم حضرت کے دونون جہان مین ‏ — ‏ نہین ہی ٹھکانا مرا فضل رحمن
مری مشکل نزع ہو جائے آسان ‏ — ‏ یہی ہی مری التجا فضل رحمن
مین ہون مست کیفیت عشق حضرت ‏ — ‏ پلایا مجھے جام کیا فضل رحمن
حزین گردش آسمان سے ہی سرور ‏ — ‏ بس اب دستگیری ذرا فضل رحمن

ولہ

فضل رحمن کا شرف خالق اکبر جانے ‏ — ‏ سچ ہی اسرار حقیقت کوئی کیونکر جانے
قادری ہین مرے مرشد خلف غوث کبیر ‏ — ‏ اُنکے اوصاف جو ہو خضر سا رہبر جانے
غوث الاعظم کے مریدونکو نہین کچھ غم حشر ‏ — ‏ اور باقی کی جزا داور محشر جانے
جام عرفان مرے مرشد کو عطا فرمایا ‏ — ‏ سر مخفی کا شرف ساقی کوثر جانے
فضل رحمن کی زیارت جسے ہو جائے نصیب ‏ — ‏ بالیقین وہ شرف دین پیمبر جانے
بارک اللہ وہ دل پاک ہی آئینۂ غیب ‏ — ‏ یہ فیوض ازلی خالق اکبر جانے
حضرت غوث کے خدام مین ہی یہ سرور ‏ — ‏ شاہ جیلان کا شرف مرشد رہبر جانے

شوق - جناب مولوی محمد ظہیر احسن صاحب نیموی عظیم آبادی

فضل رحمن آیۂ فضل آلہ ‏ — ‏ زبدۂ ارباب عرفان و یقین
قدوۂ اہل صفا و معرفت ‏ — ‏ افتخار اولین و آخرین

جان نثار شاہد بزم ازل — دلربا ے رحمۃ للعالمین
مرشد ما ہادی روشن ضمیر — شمع ایمان و سراج السالکین
عالم فقہ و حدیث مصطفےٰ — ماہر اسرار قرآن مبین
آفتاب آسمان اتقا — ماہ تابان سپہر علم دین
نقشبند معنی فقر و فنا — یادگار خلق ختم المرسلین
رہنماے سالکان راہ حق — پیشواے اولیاے عارفین
ذات پاکش مایہ فخر جہان — خاک پایش کحل چشم حور عین
در شب شنبہ میان مغربین — بست و سوم از ربیع اولین
ترک دنیا گفت و شد سوے جنان — کرد استقبال او روح الامین
بر در فردوس رضوانش بگفت — مرحباک یا امام المتقین
در فراقش گریہا کرد آسمان — در غم او تیرہ شد روے زمین
باد نازل بر مزار پاک او — رحمت یزدان ز چرخ چنبرین
شوق تاریخ وصالش زد رقم — پاک دل شد جانب خلد برین ١٣١٣ھ

شیفتہ جناب مولوی ابو الجمیل محمد عبد الجلیل صاحب بھگوانپوری

مرشد ما فضل رحمن آہ آہ — چون ز دنیا شد بفردوس برین
شیفتہ سالش بگفتا زروی یاس — مرشد ما شد بفردوس برین ١٣١٣ھ

ولہ

حضرت پیر مرشد برحق — چل بسے اس جہان سے ہی ہی
چونکہ تھے بے نظیر عالم مین — سال بھی ہے بے نظیر عالم ہی ١٣١٣

جناب مولوی ابو محمد صادق علی صاحب مداح گڑھ مکھیشری

عارف حق فضل رحمن خضر دین — جانب عقبیٰ ز دنیا کرد نقل

بے سر و پا شدیے سال وصال ‌ ‌ ‌ لطف و عدل و رشید و فقر و فضل و عقل

غنی جناب مولوی عبد الغنی صاحب قائم گنجی

سپهر خانه خراب و ستم شعار و حسود ‌ ‌ ‌ بسا کنان زمین رشک برد واویلا

هر انچه خاک افلاک برتری می جست ‌ ‌ ‌ ز دست بر و بیک دست برد واویلا

شکست شیشهٔ دلها چنان بسنگدلی ‌ ‌ ‌ که گشت خردهٔ دل خورد و مرد واویلا

بجام جان بدل بادهٔ صفاے سرور ‌ ‌ ‌ بریخت از الم و درد دُرد واویلا

چراغ ملت و دینے که بود از و روشن ‌ ‌ ‌ زمانه مطلع خورشید مرد واویلا

پناه دین متین و دلیل راه یقین ‌ ‌ ‌ زخاکدان جهان رخت برد واویلا

مغیث عالم و شیخ زمان و قطب زمن ‌ ‌ ‌ طریق رحلت دنیا سپرد واویلا

غنی سوخته دل سوخته جگر تاریخ ‌ ‌ ‌ نوشت - شیخ زمانه بمرد واویلا

عزیز جناب منشی ولایت علیخانصاحب صفی پوری

مَاتَ بِالْخَيْرِ اُسْوَةُ الْكُمَّلَا ‌ ‌ ‌ فَضْلُ رَحْمٰنَ قَالَ يَا مَنْ هُوَ

وَلَهٗ قُلْ عَزِيزٌ اَرْخَتَهٗ ‌ ‌ ‌ رَضِيَ اللّٰهُ كَافِيًا عَنْهُ

جناب مولوی محمد عبد الرزاق صاحب بن حکیم محمد یعقوب علی صاحب بلگرامی

مرحبا ای واقف سر خفی داوری ‌ ‌ ‌ کاشف اسرار دین سرمد پیغمبری

گوہر سلک ولایت ہادے راہ خدا ‌ ‌ ‌ اختر برج کرامت ماہ چرخ برتری

مشعل بزم شہود و شمع ایوان وجود ‌ ‌ ‌ مسند آراے سریر سنت پیغمبری

مبدأ انوار یزدان نور بخش چار رکن ‌ ‌ ‌ پادشاہ ربع مسکون تاجدار سروری

بلبل بستان وحدت زینت بزم رسول ‌ ‌ ‌ قمرے شیدای سرو بوستان حیدری

مامن سر الٰہی عالم راز نہان ‌ ‌ ‌ ذات پاکت شد فروغ ملت پیغمبری

دستگیر عاصیان و عاجزان و گمرہان ‌ ‌ ‌ حامی حال مریدان ہیچ زمان ابتری

موجب تجدید دین شد ذات پاکت در جهان   بالیقین هستی مجدد دور دوم پیغمبری
خلقتت شد در جهان نور سراج سهرورد   ذات پاکت آفتاب آسمان قادری
زینت و زیب و بهار بوستان نقشبند   بهر تو زیبا بملک چشت باشد سروری
نسبتت با احمد مرسل چنان شد استوار   چون نگین پرضیا منسوب با انگشتری
در صفاتت نیست ما را بیش ازین جای سخن   آنکه من پنداشتم حقا ازان هم بهتری
قلزم مواج عرفان درة التاج کرم   گوهر دریاے بی پایان فضل و برتری
مانع کفر و نواهی آمر حکم رسول   ناشر فرمان و هم احکام امر قادری
هادے راه هدا و خادم شرع نبی   پرتو نور سراج ملت پیغمبری
مسند آراے شریعت تاجدار اتقا   حکمران چار حد سنت پیغمبری
مصدر لطف الٰهی مرکز الهام غیب   مهبط لطف و سخا و فیض رب قادری
سرور خیل مشایخ سرفراز اولیا   حامی حال گنهگاران بروز داوری
نام نامی فضل رحمن مبدا فیض کرم   ذات والا مورد افضال و جود قادری
السلام اے مرشد من السلام ای پیر من   السلام ای مسند آرای سریر سروری
السلام ای مخزن فیض و عنایات و کرم   السلام ای مشعل افروز صراط داوری
متکی تخت فقر و مالک ملک فنا   بیگمان مثلت ندیدم زیر چرخ چنبری
واقف سر الٰهی کاشف دین متین   ناصر دین خدا و ملت پیغمبری
جیغهٔ الفقر و فخری بر سر والاے تو   بر زبان پاک تو شد ختم احسان گستری
جلوهٔ نور الٰهی چهرهٔ زیباے تو   قامت بالاست سرو بوستان داوری
کعبهٔ اهل صفا و قبلهٔ اهل یقین   عاصیان و عاجزان و بیکسان را یاوری
ای طبیب دردمندان دردها دارم بسے   بسکه از چشم عطا سوی علیلان بنگری
در هجوم فکرت و اندوه گردیدیم تنگ   بخت برگشته بسی داده ست ما را ابتری

اختر تابان قسمت آن قدر گشته سیاه   با سویدای دل عشاق کرده همسری
مونسم جز درد پنهان دل بیمار نیست   میکند سوز درون هر لحظه با من دلبری
الحفیظ والحفیظ از طالع ناسازگار   الامان والامان از جور چرخ چنبری
بوستان قسمتم تاراج کرده آسمان   بزم عیش و عشرتم را داده قطعا ابتری
مرشد من از تو میدارم همین چشم کرم   در چنین هنگام ناکامی بفرمایا وری
بهر انجاح مرامم از خدا سازی دعا   دستگیر از آنکه مقبول خدای قادری
شاهد مقصود آید در کنار آرزو   طالع برگشته با من باز سازد یاوری
بوستان آرزویم باز گردد بارور   اخترم گردد منور همچو ماه و مشتری
ساغر بزم نشاطم همچنان تابان شود   بر فروغش رشک آرد آفتاب خاوری
بندهٔ بیدست و پا رزاق وارد التجا   بسکه بر حالش نگاهی از عنایت بنگری

فوق - جناب مولوی قمر الدین احمد صاحب سندیلوی

مولوی فضل رحمن رکن دین   رخت رحلت بست چون سوی عدم
سال نقلش فوق از هاتف شنید   رفت زین دنیا بگلزار ارم

وله

فضل رحمن عابد شب زنده دار   جو دو فیضش در جهان چون مهر و ماه
اشک حسرت ریخته هر خاص و عام   از وفات آن جناب دین پناه
فوق تاریخ وفاتش زد رقم   مولوی فضل رحمن آه آه

وله

جو تھے فضل رحمن عالی مقام   وہ دنیا سے اب چل بسے آہ آہ
نہ رکھتے تھے باہر قدم شرع سے   کبھی وہ سر مو خدا ہی گواہ
ہمیشہ عبادت سے رہتا تھا کام   یہی شغل ہر دم تھا شام و پگاہ

نہین اسمین کچھ شبہہ و شک ذرا　　وہ ملک طریقت کے تھے بادشاہ
لکھا ای فوق اسطرح سے سال فوت　　ہوا زہد کا گل چراغ آج آہ

ولہ

قبلۂ و کعبہ فضل رحمن شاہ　　چل بسے آہ دار فانی سے
ایسا مرد بزرگ و اکمل دین　　دیکھا ہوگا نہ چشم عالم نے
بیشک و شبہہ وہ زمانے مین　　رکن محکم تھے دین و ایمان کے
مرکز دین یہ تھا قدم انکا　　تابع شرع پاک حضرت کے
فوق بولا سروش یون پے سال　　لکھ۔ یہ باغ بہشت مین پونہچے

ولہ

صد افسوس آن سالک راہ حق　　روانہ شدہ سوے دار البقا
پے سال فصلی ندارد سروش　　ز روے غم و شور و آہ و بکا

ولہ

وحید زمن فضل رحمن شاہ　　ز بحر عرفان بد آن پاک کیش
پے سال غواص فکرم بگفت　　بپیوستہ قطرہ ز دریای خویش

ولہ

سرور اہل ہدی حاکم دین اسلام　　سرمد اہل عطا عالم امر الہام
سالک راہ احد مورد سر آدم　　کرو للّٰہ سدا امر اہم در عالم
عطا او کرد معطر دل اہل عالم　　روح او داد سرور اہل ارم راہمدم
او دعا کرد مدد داور دادار وہد　　روح در عالم ارواح مع الروح رسد
تاکہ سدرہ صدا داد کہ سرمد آمد　　در گروہ علما عالم اسعد آمد
مصدر علم و عمل ماہر اسرار رسول　　مرگ مرحوم ولم کرد ملول و معلول

مصرع سال مثادرولم آمداحمد — سرور اہل ورع درارم آمدآمد

وله

جناب فضل رحمن عارف حق — گئے ملک عدم کو ہاے ناگاہ
لکھی یون فوق نے تاریخ رحلت — کہ اب پنہان ہوا خورشید دین آہ

وله

فضل رحمن شاہ عالی مرتبت — سوے ملک آخرت چون پا نہاد
فوق از روے الم تاریخ گفت — فضل رحمن واے جان پاک او

وله

حیف صد حیف فضل رحمن شاہ — شد روانش بسوی خلد روان
تیرہ و تار شد ہمہ عالم — گشت این سخت سانحہ چو عیان
بے کم و کاست راست میگویم — کہ نظیرش نبود در دوران
شد چو خاموش شمع زیست جناب — ظلمت آمد بخانۂ عرفان
گفت ہاتف زفوق تاریخش — آن معانی شناس رفت بدان

وله

فضل رحمن شاہ مقبول خدا — وادریغا کرد رحلت زین جہان
آہ در ماہ ربیع اولین — آمدہ ایام فوتش ناگہان
زین غم جانکاہ پرسوز جگر — گشت در جنبش زمین وآسمان
سینۂ او بود پر از نور پاک — یاد حق بُد در دلش جلوہ کنان
عالمی از ماتم آن رکن دین — حشر برپا کرد زیر آسمان
راست گویم مادر گیتی نہ زاد — درجہان مرد حقیقت بین چنان
گفت رضوان سال تاریخش زفوق — او بباغ خلد درآید بخوان

	ولہ
صاحب زہد فضل رحمن شاہ	سوے ملک عدم چو رفت شتاب
گفت دل سال از سر اخلاص	باغ فردوس شد مقام جناب
	ولہ
جناب فضل رحمن مرد صد حیف	کہ بُد مداح ذات پاک ہر کس
رقم زد فوق تاریخ وفاتش	شدہ خاموش شمع دین اقدس
	ولہ
حیف صد حیف فضل رحمن شاہ	کرد آرام چون تہِ مرقد
سال فوتش نوشت فوق حزین	شبلی دہر خفتہ زیر لحد
	ولہ
چو شد فضل رحمن ز دار فنا	دل درد مندم بگردید چاک
نوشتیم بے روی اندیشہ سال	بخلد برین رفت آن مرد پاک
	ولہ
جو تھے فضل رحمن دُر بحر فیض	گئے سوے ملک عدم آہ آہ
نظیر اُنکا کمیاب تھا دہر مین	فرید زمان تھے وہ بے اشتباہ
ہر اک لمحہ حضرت دم جانکنی	پڑھا کرتے تھے کلمہ لا الہ
شفیع مطاع نبی کریم	زبان مقدس سے کہتے تھے گاہ
سُنی مین نے جب غم کی یہ داستان	تو چھایا اندھیرا سا زیر نگاہ
ہر اک سمت ماتم کی صف بچھ گئی	ہر اک نے کیا غم بحال تباہ
مسیحی مین اے فوق لکھ سال فوت	ہے یہ سخت تر واقعہ واے آہ
فضل رحمن یگانہ آفاق	ولہ — سوے دار البقا چو راہ گرفت

سال سمت بگوش فوق سروش ۔۔۔ گفت مردے خدا شناس برفت

ولہ

جناب قبلۂ حاجات فضل رحمن شاہ ۔۔۔ کہ جنکے فضل کا شہرہ ہر ایک جانب تھا
ہزار حیف کہ اس بے ثبات دنیا سے ۔۔۔ سدھارے چشم زدن مین وہ سوے ملک بقا
جو اس زمانہ مین اُٹھ جائے ایسا ہادیٔ دین ۔۔۔ بجز نحوست بخت اور پھر کہون مین کیا
زمین و چرخ نہ کسطرح آئین جنبش مین ۔۔۔ جہان سے چل بسے جب ایسا دین کا راہنما
کمال ذات مبارک کے کیا کرون مین بیان ۔۔۔ وہ اس زمانہ مین بیشک سے تھے زاہد یکتا
سوائے ذکر خدا و رسول کے تا زیست ۔۔۔ کچھ اور مشغلہ پیش نظر نہ اونکو تھا
جو فکر مجھکو ہوئی فوق سال فضلی کی ۔۔۔ ندا سروش نے دی ۔ اب چراغ دین کا بجھا

قیس جناب منشی محمد شفیع صاحب صفی پوری خلیفۂ حضرت شاہ خادم قدس سرہ

ناگہان حضرت فضل رحمن ۔۔۔ رفت و در باغ جنان آرامید
مثل او مادر گیتی ہرگز ۔۔۔ نہ درین دار کسے را زائید
رہبر قافلۂ دین نبی ص ۔۔۔ چون صحابہ بروش نیک و سعید
بر لبش ذکر احادیث نبی ص ۔۔۔ دل او مخزن قرآن مجید
مرگ او ہست حیات ابدی ۔۔۔ در غم عشق نبی گشت شہید
ہر نفس رحمت حق بر حالش ۔۔۔ از خداوند جہان باد مزید
قیس تاریخ وصالش گفتم ۔۔۔ با صحابہ بر کوثر برسید

ولہ

آہ صد آہ سوے جنت رفت ۔۔۔ فضل رحمن کہ بود زاہد پاک
ثانی بو حنیفہ و مالک ۔۔۔ پیرو سنت شہ لولاک
ہمچنین شیخ و پارسا و فقیہ ۔۔۔ دیدہ ہرگز نہ دیدۂ افلاک

آه زین حادثه که عالم را | خون برآمد ز دیدهٔ نمناک
پیر دانش دریده پیراهن | اقربایش همه گریبان چاک
قیس بنوشت سال رحلت او | وای بر روی ماه پردهٔ خاک

محفوظ - جناب مولوی حاجی محفوظ علی صاحب پھپانوی

فضل رحمن به تمنائے وصال داور | رفت ازدار فنا گشت بفردوس مقیم
مرشد راهنما هادی دین اسلام | قائم اللیل بطاعات خداوند کریم
یوسف راه طریقت مه کنعان کمال | باذل و واصل حق صاحب اخلاق عظیم
حیف صد حیف چنین فیض رسان عالم | کرد آرام تهِ خاک چو اصحاب رقیم
فی البدیه از پئے تاریخ وفات حضرت | گفت محفوظ که - او رفت بجنات نعیم

وله

مولوی فضل رحمن عابد شب زنده دار | بود نور فیض او پرتو فگن در شش جهات
عالم اکمل امین و متقی پرهیزگار | حاکم شرع متین پابند صوم و هم صلات
بست و دوم از ربیع اولین وقت عصر | یوم جمعه آه رفت او از جهان بے ثبات
بود محفوظ علی در فکر تاریخ وصال | تا بماند یادگار رحلتش در کائنات
ناگهان آمد مرید معتقد فرخنده فال | شد بجنت مرشدی - گفته پئے سال وفات

وله

فضل رحمن مع الایمان چو زدار فانی | رفت از فضل خدا جانب گلزار بهشت
گفت رضوان ز لب آرزو ادخل و تعال | که جنان بهر تو آراستم ای پاک سرشت
کلک محفوظ علی بے سر اندیشه معاً | خلد ابد بفردوس برین سال نوشت

وله

محرم اسرار داور رهبر و راه هدا | او دوا ما کار ها لله در اسلام کرد

گفت از روی الم محفوظ سال وصل او — آه وردا مرد عالم در لحد آرام کرد

وله

فضل رحمن چو سوی دار بقا کرد سفر — یافت از فضل خدا دولت میراث بهشت
سال تاریخ دعائیه اش از روی جمل — غفر الله تعالی له محفوظ نوشت

وله

فضل رحمن مهر چرخ اهتدا — حاکم شرع متین و دین پناه
نیر برج شرف مصباح دین — کنز مخفی سر حق بے اشتباه
بود ذاتش مصدر انوار حق — در جهان بے بقا چون مهر و ماه
در دل او بود استغنا کمال — نے خیال مال و زر نے حب جاه
حیف از دنیا بصد شوق بقا — شد روان بد بر زبانش لا اله
کرد حاصل از وفات آنجناب — دیدهٔ اهل بصیرت انتباه
گفت محفوظ علی عبد ذلیل — سال رحلت فضل رحمان رفت آه

وله

وحید دوران سپهر عرفان چو فضل رحمن ز فضل یزدان — بصد تمنای وصل سبحان برفت سوی جوار رحمت
صفوف غلمان و حور جنت شدند حاضر بخدمت او — شده مخاطب ز قلب صادق بمهر خالق بصد ارادت
مزید چشم زمانه مثلش بعلم و حلم و بزهد و تقوے — هزار افسوس همچو هادی برفت بنگر بچشم عبرت
غلط نباشد اگر بگویم که نخل هادی دین محکم — فرو فتاده ز باد تند قضای مبرم نیافت مهلت
چو طبع محفوظ غور کرده بسال تاریخ فوت حضرت — بگفت هاتف بباغ جنت مقیم شد گوبرا سمت

وله

جناب مولوی شه فضل رحمن صاحب عظمت — زدنیا رفت با دار رحمت داور بحال او
دوانا بود مستغرق بیاد حضرت بارے — عیان کالشمس بود در جهان کشف و کمال او

منور بود از انوار فیضش کاخ عرفانی	ز سیمای مبارک بُد عیان عز و جلال او
نه از دنیای دون کاری نه از عالم سروکاری	بجز یاد خدا بنگر چه شد نیکو مآل او
به محفوظ علی عبد نحیف و بندهٔ عاصی	بگفتا ملهم غیبی - ورد پیغام رفت سال او

نواب جناب منشی نواب علی صاحب نیوتنوی

بست و دوم ز ربیع الاول	بود که آن مصباح الایمان
شد خاموش و بتاریکی ست	بنگر محفل اهل جهان
او چه شد از دنیا آه	فضل رحمن از سر دوران
سال وصالِ آن هادی	گفت چو نواب حیران
کاست دل جان در غمِ آن	فضل الرحمن نور عرفان

ولہ

فضل رحمن چو شد بحق واصل	سال وصلش بخویش کردم یاد
گفت نواب با دل محزون	خاتم عالمان و هم زهاد

ہاشمی جناب قاضی نورالحسن صاحب صفی پوری
مثنوی فغان دل موسوم باسم تاریخی فغان آفاق

دل تپد در سینه یارب چون کنم	خون کنم وز دیدها بیرون کنم
ناله از دل چو شد و آه از نفس	کاروان اشک و فغان بانگ جرس
شعلهٔ دل شمع در شبهای من	بر فلک شد شور یاربهای من
آسمان در گردش از فریاد ما	لرزه افتادست از افتاد ما
آتش هجران سراپا سوخته	شعله در کانون جان افروخته
راز عشقم بر ملا افتاده است	خاطر رسوا ز صبر آزاده است
تن زنم تا چند خاموشی کنم	به که نالم خود فراموشی کنم

سر زنم بر سنگ و بر دیوارہا　　سرکنم شورے بھر بازارہا
خونچکان دل رابکاوم از درون　　چند بر دیوانہ خوانم فسون
صبر و تمکین را بگویم الوداع　　کل سر جاوز الاثنین شاع
گریم و در گریہ آرم آسمان　　مثنوی مولوی خوانم چنان
عاشقی پیداست اززاری دل　　نیست بیماری چو بیماری دل
مبتلایم خانمان آوارہ　　بینوایم بیدلے بیچارہ
مستمندی چشم تر خونین جگر　　دردمندی خستہ تر آشفتہ سر
بیدلی خانہ خرابے مبتلا　　با جدائی در عذابے مبتلا
روسیاہے پر گناہے عذرخواہ　　اشک و آہی بہر لوزش دو گواہ
شورہا افگندہ در ہر انجمن　　نامور با ہاشمی نورالحسن
خاطر بیتاب فریادے کند　　فضل رحمٰن را مگر یادی کند
فضل رحمن آنکہ در ہر دو جہان　　بو درو شن تر ز خورشید زمان
فضل رحمن شاہد یزدان ما　　فضل رحمن قطب ہندستان ما
فضل رحمن رہبر گمراہ دل　　دستگیر بیکسانِ پا بہ گل
فضل رحمن پیشوائے عارفین　　رحمۃ اللہ علیہم اجمعین
ای برون از وہم قال و قیل ما　　خاک بر فرق من و تمثیل ما
ای جہانی خاک راہِ کوے تو　　قبلۂ ما کعبۂ ابروے تو
ایکہ دلہاے جہانی سوی تو　　آفرین بر دست و بر بازوی تو
ای ز ذاتت فضل رحمٰن آشکار　　بہر فضلت ہاشمی امیدوار
اے مزار تو مطاف عالمی　　مونسم اشکست و آہم ہمدمی
مہربانیہاے تو یاد آورم　　گریم و عالم بگفر یاد آورم

ای چراغ دودمان نقشبند ‌ ‌ ‌ نور مصباح نبیِ ارجمند

ای سراپا نور وای روشن‌ضمیر ‌ ‌ ‌ بے تو تیره دل بود برنا و پیر

صورت تو کشف اسرارِ خدا ‌ ‌ ‌ سیرت تو اتباعِ مصطفی ص

شهرت تو شهرت دین رسول ‌ ‌ ‌ از دعایت مدعا گشتی قبول

ہاے مولانا ز گیہان رفت آه ‌ ‌ ‌ عالمی گردید در چشمم سیاه

پیشواے عارفان شد از جهان ‌ ‌ ‌ چون شفق گشته بچشمم آسمان

در دمش بُد صحتِ هر طفل و پیر ‌ ‌ ‌ هر دمش مقبولِ درگاهِ قدیر

شان رحمت از سراپایش عیان ‌ ‌ ‌ فضل یزدان از سخایش بر جهان

سیم و زر بر بینوا ایثار کرد ‌ ‌ ‌ حاتم اندک کرد او بسیار کرد

خلق را دلکش به خُلق احمدی ‌ ‌ ‌ منتهی با همت او مبتدی

ظاهرا و اتقا و اهتدا ‌ ‌ ‌ باطن او سر بسر نور خدا

اهل ظاهر با فیوضش فیضیاب ‌ ‌ ‌ ذرهٔ باطن بنورش آفتاب

همچو خورشید یکه می بینم عیان ‌ ‌ ‌ نور سرِّ وحدتش بینم نهان

جامع علم و عمل شیخ گزین ‌ ‌ ‌ آفرین کردے بر و جان آفرین

عالمی سر بر جنابش می نهاد ‌ ‌ ‌ او همه شب پیش خلاق العباد

گفتگوے او حدیث پاک بود ‌ ‌ ‌ امر و نهی از حکم قرآن می نمود

ظاهرا و عالمے فرزانهٔ ‌ ‌ ‌ باطن او از جهان بیگانهٔ

خوی او عادات اصحاب رسول ‌ ‌ ‌ روے او مرآتِ انوار قبول

هر که دیدی ناگهان ترسان شدی ‌ ‌ ‌ از جلال ایزدی لرزان بُدی

عاشق قرآن به تصحیح و بیان ‌ ‌ ‌ تا عیان کردے معانی نهان

اکل و شربش چون گدای بینوا ‌ ‌ ‌ زر همی بارید از ارض و سما

بی تکلف بی تصنع بود او
در فقیری بود شه محمود او

پارهٔ خوردی گر از نان جوین
حق تعالی را نمودی آفرین

کاسهٔ چوبین پی اطعام بود
خشک کھچڑی شکرین با دام بود

میکشیدی در عبادتها تعب
بر عزیمت کار کردی روز و شب

رسمهای صوفیه بگذاشته
فرق بر هفتم فلک افراشته

با ہجوم کار دین فارغ دلے
شیخ نورانی فقیرے مقبلے

گرد او بنشسته هر برنا و پیر
او به پیش خالق رب قدیر

درس قرآن یا احادیث شریف
بود شغل او باین شغل لطیف

از نزاع و فتنهٔ ایام دور
روز و شب گویا همی بارید نور

فیض بنیاد این مراد آباد بود
هر اسیر از بند غم آزاد بود

آسمان جاهان به پیشش بر زمین
او بحق پیوسته و فارغ ازین

هر کسے با مطلبی پابوس او
میزدی دست ادب بر کوس او

شان رحمت بود از بهر جهان
شد پذیرا هر دعایش در زمان

فضل رحمن بود فضل رحمتے
داده بودش حق تعالی قدرتی

بود با قرب نوافل محو ذات
تا صفات ایزدی شد در صفات

انچه گفتی بود فرمان خدا
انچه میدیدی همه شان خدا

مرجع عالم مراد آباد بود
گاه این ویرانه هم آباد بود

میرسیدندی مریدان پیش و پس
یا حبیبی مرشدی فریاد رس

ای لقای تو جواب هر سوال
مشکل از تو حل شود بی قیل قال

یک نظر سوی همه غمخوارگان
چارهٔ کار همه بیچارگان

دور کن این پردهٔ ناسوت را
باز کن آن چهرهٔ لاهوت را

بینوایان را بده دلخواه شان — لطف فرما هم براشک و آه شان
عالمی جمع ست از بهر کرم — شد خزف در دست تو لعل و درم
ایکه مشتاق لقایت خاص و عام — باز از حجره سُوِ مسجد خرام
روی بنما ای جهان آرای من — دست بکشا جانب این انجمن
باز پای راست در مسجد بنه — باز نعمتهای گونا گون بده
مخلصان را باز تسکینی بده — دوستان را شرع آئینی بنه
غلطی کاتب ز مصحف دور کن — درس ویران گشته را معمور کن
باز بنشین پیش مسجد بر حصیر — در شب تاریک چون بدر منیر
باز قرآن را بیان تازه کن — شرح معینهای عِلمِ من لدُن
چند پنهان رونمائی با کفن — سر بر آور از معطر پیرهن
های مولانا بگو آرام کرد — جام کوثر در بهشت آشام کرد
حوریان در پیش و از پس صف زده — مَی بدست اندر بهشتی میکده
طرقوا گویان ملائک سو بسو — بهر استقبال پاکان روبرو
روحِ پاک فضل رحمن در رسید — فضل رحمن پیش یزدان آرمید
پنج و یکصد سال عالم رهبری — کرد و شد اندر جنان با قیصری
ختم کرده اتقاء و اتباع — بعد مغرب کرد عالم را وداع
بست و سه بود از ربیع اولین — شد شب شنبه چو در خلد برین
روز آدینه سیه شد از غمش — روز شنبه شد قیامت ماتمش
آه شنبه روز یک پاسے گذشت — در مراد آباد مسجد دفن گشت
آشکارا اُز لِزلت زلزالها — قطع گشته رشتهٔ آمالها
مومن و کافر بصد آه و بکا — نعره زن دردا دریغا حسرتا

بود از اولاد مخدوم زمان
شیخ مشهور سراج عاشقان

بود او مصباح هر عاشق مزاج
بود این مشکوة انور کالزجاج

رفت مخدوم چراغ عاشقان
گشت ملانوان بهر فن در جهان

نه صد و نه بود و سی سال وصال
رفت با قرب خدای ذوالجلال

بعد مخدوم زمان مصباح دین
نور شمس فضل رحمن را ببین

پنج و یک صد سال عالم رهنما
بود با نور خدا چهره کشا

بعد سه صد سال و هفتاد و چهار
رفت این مخدوم عالم آشکار

عالمی از نور پرانوار کرد
رو بقرب سید ابرار کرد

بود شیخ رهنما روشن روان
آفتابی گشت در مغرب نهان

آسمان صد سال اگرچه می زند
قطب دین کی اینچنین پیدا کند

با شریعت ظاهر آرائے همه
با طریقت لطف فرمائے همه

هیبت حق آشکارائے نمود
هم تلطف هم مدارائے نمود

از تکلف وز تقشف پاک بود
عاشق نام شه لولاک بود

کرد تصحیح مصاحف بے شمار
بخش کرده هر کسے را صد هزار

درس قرآن و حدیثش کار بود
دل بیار و دست هم با یار بود

ترک امر مستحب گاهے نکرد
جز بیاد ایزدی آهے نکرد

وارث دین خدائے عز و جل
شد بقرب کردگار لم یزل

برق زن در خرمن انکار بود
سلسبیل جنت اقرار بود

نقشبندیه گرامی سلسله
کرد روشن تر بذوق و ولوله

گفتگویش دلنشین عالمے
جستجویش دارهاند از غمی

با مریدان خشم او مهر پدر
با کرم از بهر مادر بیشتر

عتبهٔ او سنگ مقناطیس بود
عالمی آمد بدرگاهش فرود

هر کسی از هند و سند ورد دم وشام
آمدی گردش نمودی ازدحام

گرم گشتی روز و شب بازارہا
ہر کسی با گونه گونه کارہا

ہر کسی جستی دوای درد خویش
مرہم خاطر فگار و سینه ریش

آن طبیب مہربان نباض دل
میکشیدی دستہای پا به گل

آن دل آگاهِ شه گیتی پناه
رہنمای عالمی سوی اله

آن شہنشاهِ جہان مسکین نواز
رفت پیش کارساز بی نیاز

رفت آن شیرازه بند کائنات
شاخ آہو مدعا را شد برات

رفت آن دانای اسرار نہان
بود روشن تر ز خورشید جہان

رفت آن چاره گر درد دلم
رفت آن عقده کشای مشکلم

رفت آن حلال دشواری دل
آن طبیب درد و بیماری دل

رفت کو دلہای عالم میربود
رفت کو ہر قوم او را می ستود

فضل رحمن شد سوِ خلد برین
آسمانہای قیامت شد زمین

رشتهٔ امید ہا بگسست آه
مردمک را شد ازین غم روسیاه

چند گریم چند گویم بار بار
فضل رحمن شد سوِ دار القرار

بعد مغرب شد غروب آن مہر دین
روز آدینه بشب گشته قرین

پیر تعلیمش چو شاه آفاق بود
با همه فن زاہل ہر فن طاق بود

بعد مغرب بود ہم او را وصال
فضل رحمن کرد با پیر اتصال

اے خدا بہر رسول ہاشمی
ہاشمی را کن سراپا مردمی

ای خدا بہر رسول پاک تو
نور اول شاہد لولاک تو

نور یزدان سید ابرار ما
مشعل طور احمد مختار ما

یادگار اولین اقرار ما   برق زن در خرمن انکار ما
دو به ده بود از ربیع اولین   یاد دم زین ماه شد صحت قرین
یازده از سال هجرت شد رسول   در مدینه کرد نور حق نزول سنه ۱۱ھ
بهر صدیق آن خلیفه اولین   یادگار رحمة للعالمین
آنکه یار احمد مختار بود   ثانی اثنین اذ هما فی الغار بود
بست و دو بود از جمادی الآخره   شد به جنت با لباس فاخره
سیزده سالی چو از هجرت رسید   روز دوشنبه برضوان آرمید سنه ۱۳ھ
بهر اہل بیت حضرت مصطفےٰ   نور سلمان اولیا را مقتدا
گفت آنحضرت که سلمانؓ اہل بیت   هست توام چون دو مصراعی ز بیت
تا دهم روز آمد از ماه رجب   در مدائن دفن شد با قرب رب
سی و سه سالی ز هجری شد روان   آه سلمان شد بخلاق جهان سنه ۳۳ھ
بهر قاسم بن محمدؐ بن عتیق   آن عتیق النار صدیق رفیق
بست و چارم از جما داولین   در صد و یک سال با خلد برین سنه ۱۰۱ھ
در مدینه هست قاسم را مزار   رحمت یزدان ز نامش آشکار
بهر جعفر وارث دین رسولؐ   آن امام صادق اولاد بتول
سال هجری یکصد و با هشت و چل   پانزده روز از رجب شد متصل سنه ۱۴۸ھ
رفت جعفر صادق از دار فنا   در بقیع آمد مزار رهنما
ای خدا بهر طفیل بایزید   غوث بسطام آن حق آگاه وحید
شصت و یک با دو صد از هجری بسال   چارده روز ست از شعبان وصال سنه ۲۶۱ھ
شد مزار پاک او بسطام بوم   در گروه اولیا مه با نجوم
اے خدا بهر طفیل بوالحسن   شیخ خرقان پیر اقطاب زمن

سنہ ۴۲۵ھ	چار صد ہجری و بست و پنج سال	پانزدہ از ماہ روزہ شد وصال
	شہر خرقان شد مزار پاک او	سرمۂ چشم دل ما خاک او
	بہر حضرت بو علیؒ پیر طریق	سالکان راہ یزدان را رفیق
سنہ ۴۷۰ھ	چار صد با ہفت و تا ہفتاد بود	سارمولانا الی دار الخلود
	چارم از ماہ ربیع اولین	فارمد گشتہ مزار شیخ دین
	بہر بو یعقوب یوسف شیخ دہر	شہرت او در ہمہ ہمدان شہر
سنہ ۵۳۵ھ	بست و ہفتم از رجب تاریخ بود	پنج صد با پنج و سی رحلت نمود
	شہر مرو آمد مزار انورش	یوسف ہمدانی آمد سرورش
	بہر خواجہ عبد خالق رہنما	غجدوانی پیر راہ آشنا
	دہ بدو روز از ربیع اولین	رفت تا شد خواجہ در خلد برین
سنہ ۵۷۵ھ	سال ہجری پانصد و ہفتاد و پنج	بود تا شد از جہان تحقیق سنج
	غجدوانست از بخارا شش کروہ	شد مزار پاک خواجہ با شکوہ
	بہر خواجہ عارف ریوگر مکان	غرۂ شوال شد سوے جنان
	شہر ریوگر شد مزار پاک او	سال وصلش را شدم در جستجو
	بہر حضرت خواجۂ محمود نام	فغنوی آن پیر صاحب احتشام
	از بخارا سہ کروہ آمد مزار	سال وصل او نیامد در شمار
	اے خدا بہر علیؒ رامیتنی	آن عزیزان خواجہ و شاہ غنی
سنہ ۷۱۵ھ	بست و ہفتم روز ماہ صوم بود	ہفت صد با پانزدہ رحلت نمود
سنہ ۷۲۱ھ	ہفت صد با بست و یکسال وصال	ہم بگفتا را وے صاحب کمال
	شد مزار پاک او خوارزم شہر	شہرت خواجہ عزیزان شد بدہر
	بہر سماسے مزار رہنما	خواجۂ بابا محمد پیشوا

از جمادی الآخره روز نهم ... رفت با حق قُدِّسَتْ اَسرارهم
هفت صد پانج و پنجه سال بود ... خواجهٔ بابا بگور خود غنود سنه ۷۵۵ھ
اے خدا بهر طفیل آن امیر ... کو کلال پیر شد عالم شهیر
از جهان شد قطب دین پیر کلال ... هفت صد هفتاد و شش سال وصال سنه ۷۷۶ھ
تتمهٔ بود از جمادے الآخره ... دِیه بهو خارے مزار با بهره
بهر آن خواجه بهاء الدین ما ... نقشبند نقشهاے دین ما
از ربیع اولین روز سوم ... روح خواجه شد بنور خاص گم
هفت صد با یک نود سال وصال ... شد فنا در ذات حضرت ذو الجلال سنه ۷۹۱ھ
مرقد پاک ست قصر عارفان ... مهبطِ انوار عرفان هر زمان
بهر قطب حق علاء الدین ما ... تازه ساز رسم هر آئین ها
هشت صد و دوم از ماه رجب ... خواجهٔ عطار شد با قرب رب سنه ۸۰۲ھ
بهر آن یعقوب چرخی مهر دین ... بلغنون شد مرقد شاه یقین
از جهان شد پنجم از ماه صفر ... خود ندیدم در کتب سال سفر
بهر حضرت خواجهٔ احرار ما ... آن عبید اسد پیر مقتدا
از ربیع اولین بست و نهم ... مهر تابانی زگیهان گشت گم
هشت صد پنج و نود سال وصال ... شد سمرقند از مزارش با جلال سنه ۸۹۵ھ
بهر مولانا محمد زاهدے ... عارف دین شیخ یزدان شاهدی
غرهٔ ماه ربیع اولین ... وخش گردیده مزار شیخ دین
نه صد و سی و شش آمد در شمار ... شد وصال مرد راه کردگار سنه ۹۳۶ھ
بهر درویش محمد شاه دین ... مرقد او انور از ماه مبین
نه صد و هفتاد سال وصل شاه ... یک کم از بستم محرم رفت آه سنه ۹۷۰ھ

	ای خدا از بهر حضرت خواجگی	هست اکمنکش مزار آگهی
سنه ۱۰۰۸ھ	یکهزار و هشت از هجرت بسال	بست و دو از روز شعبان شد وصال
	بهر خواجه باقی باللّٰه ما	قطب دین غوث ضمیر آگاه ما
	بست و پنجم از جمادی الآخره	رخت بسته با متاع فاخره
سنه ۱۰۱۲ھ	در هزار و دو و ده کرد انتقال	رفت از دهلی بدار الاتصال
	بهر شیخ احمد روشن ضمیر	آن مجدد الف ثانی دستگیر
سنه ۱۰۳۴ھ	سال هجرت یکهزار و سی و چار	شهر سهرند آن مجدد را مزار
	هشتم از ماه صفر کرده سفر	زین جهان در ملک جاویدان مقر
	بهر حضرت خواجهٔ معصوم ما	قبلهٔ مجد الدین شه قیوم ما
	از ربیع اولین روز نهم	شد برضوان قدست اسرارهم
سنه ۱۰۷۹ھ	یکهزار و نه بهفتاد ست سال	از وصال با جلال و با جمال
	مرقد پاکش چو در سهرند شد	شهرتش در روم و شام و هند شد
	بهر حضرت حجة الله نقشبند	شاه ابو القاسم بنام ارجمند
	از محرم ماه شد بست و نهم	نور حق از دیدها گردید گم
سنه ۱۱۱۴ھ	یازده صد چارده از سال بود	آمد اندر حضرت یزدان فرود
	متصل از باغ فتح آمد مزار	بلدهٔ سهرند شد دار القرار
	بهر حضرت قبلهٔ عالم زبیر	چارم از ذی القعده بالا کرد طیر
سنه ۱۱۵۱ھ	یازده صد با یک و پنجاه بود	قبلهٔ عالم به مینو رفت زود
	بهر خواجه با ضیاء الله ما	بر سپهر نور مهر و ماه ما
	از ربیع اولین چارده هم	نور خواجه شد به نور خاص گم
	بهر خواجه شاه آفاق دلے	فضل رحمن را نموده منجلی

یکهزار و دو صد و پنجاه و یک　　بود تا شد روح پاکش بر فلک　سنه ۱۲۵۱ھ
بهر حضرت فضل رحمن شاه دین　　قبلهٔ پاکان امام المتقین
سیزده صد سیزده سال وصال　　قطب عالم کرد زینجا انتقال　سنه ۱۳۱۳ھ
اے خدا از بهر پیران جهان　　وارهان زین نفس کافر وارهان
یا رب از بند خودم آزاد کن　　خاطر مسکین غمگین شاد کن
از بلاے وام ده ما را خلاص　　باز ده توفیق این شکرانه خاص
درد دل بخشید کو افزون بکن　　ده پذیرائے خاصم در سخن
یا رب از کردار زشتم دار دور　　از بلا محفوظ از نعمت شکور
حاسدان صد گونه آزارم دهند　　غیبت و تهمت چها بهرم نهند
از وطن دورم ز خویشانم نفور　　سخت آسیمه سرم بس ناصبور
ناتوان جسمم گشد آزارها　　صد گره افتاده اندر کارها
کرده محسود اگر حاسد مکن　　گلبن ما را مکن چون خار بن
کن دعایم را اجابت مدعا　　مدعایم را پذیرا کن خدا
والدینم پیر رب ارحمهما　　کن غنی از حاجت ما و شما
کارساز کارسازنا توئے　　دلنواز دلنواز ما توئے
گر زمانه بر سر جنگ آمده　　هاشمی زین جنگ و تنگ آمده
دشمنان را دوست کن ور یک نفس　　من ندارم در دو عالم جز تو کس
دل ز دو ستم میرود بے اختیار　　آمدم پیشت بچشم اشکبار
خواری و بے اعتباری ام ببین　　هان سیه کارم بسی اندوهگین
جسم زارم را توانائی تو　　این زبانم راست گویائی تو
نیک دانی زشتیِ اعمال ما　　نیک گردان بهر پاکان حال ما

گرچه اندر گوشهٔ افتاده ام　　با اسیر بیا کجا آزاده ام

این عزیزان بسکه رنجورم کنند　　با شکایت سخت مجبورم کنند

عزتم وه عزت دنیا و دین　　بهر نام پاک ختم المرسلین

نام پاک تست ورد جان من　　با شمیم اسمے ایمان من

همتم وادی بلند و بخت پست　　پستها را هم بلندی از تو هست

قطره ام لیکن هم از دریای تو　　ذره ام لیکن هم از صحرای تو

ای بزه آمرز وای پوزش پذیر　　رب اغفرلی توئی نعم النصیر

فی هوا النفس عمری آه ضاع　　کل سر جاوز الاثنین شاع

روسیه سینه فگارم ای خدا　　رحم کن بر حال زارم ای خدا.

گر بدم خود را به نیکان بسته ام　　رشتهٔ خیز از که گلدسته ام

بست و یک تاریخها را گفته ام　　گوهر هر سه زبان را سفته ام

هجری و فصلی و سنبت عیسوی　　بنگله و تعطیل و صوری معنوی

در زبان پارسی و ریخته　　تازه تازی نثر و نظم انگیخته

مصرعی بے تخرجه بے تعمیه　　گوهر هر سال کردم تعبیه

فکر الماسی و تاریخیم گهر　　قدردان گوهر شناس مشتهر

داور و ڈپٹی کلکٹر باهنر　　آن حسام الدین احمد دیدور

آن مرید فضل رحمن مقتدا　　مخلص و خاص شه هر دو سرا

در جهان مشهور تر از مهر و ماه　　حاکم دنیا و لیکن دین پناه

خُلق عامش باغ بهر دوستان　　نام دلکش چون بهار بوستان

از جلال فضل رحمن بهره ور　　تیغ دین احمدی شد با ظفر

بر سر اعداست تیغ دین او　　حق پرستیها گزین آئین او

از خدا تا رسد نه تا رسد از کسے — در ستایش یتوان گفتن سبے
غائبانه هاشمی دارد نیاز — هاشمی بر قدردانیها بناز
جامع تاریخهاے هاشمی — شد حسام الدین بعین مردمی
مخلصانه سعی او مشکور باد — هاشمی تاریخها مشهور باد

ولہ

تاریخهاے بدیع

۱۳۱۳ھ ۱۳

ولہ

شیخ مقبول بارگاه خدا — عارف پاک ذات پیر گزین
عالم باعمل ستوده صفات — عتبه اش وقف نقشهاے جبینِ
فضل رحمن ازین سراے فنا — گشت زینت فزاے خلد برین
بست و سه از ربیع الاول بود — شد زمین آسمان سپهر زمین
بعد مغرب چو شد بخلوت خاص — نَم کنومِ العَرُوسِ گشت ببین
شمس رحمت نهان شد از گیهان — روز شنبه بدفن حشر قرین
فیض بنیاد شد مراد آباد — گنج رحمت بگنج لحد دفین
غنچه دلخون و گل گریبان چاک — نالۀ بلبل ست آه حزین
قطب هندوستان شد از گیهان — عالمی می طپد بخاک ببین
آسمان چون بهای های گریست — لرزه افتاد بر زمان و زمین
تیره و تار گشت روز چو شب — شد بمغرب چو مهر چرخ یقین
پشت مسجد دوتاست چون محراب — قبله گردید گرد کعبهٔ دین
حضرت احمد میان سرشک فشانست — روح پاکش همیشه هست تسکین
چرخ اگر صد هزار چرخ زند — نتوان دید قطب هند چنین

ہاشمی خاک راہ درگاہ ست — سخت اندوہگین ست این مسکین
درسے صفے پور باتن رنجور — او فتادست با دل غمگین
وارہان از بلاے نفس و جہان — دوستانم چو دشمنان بکمین
نشتر شوق در رگ جانست — کہ تواریخ خاص شد رنگین
میکشد جذب روح پاک تو دل — یاد تو میکنم بدین آئین
ہاشمی سال وصل عرض نمود — قدوۃ العارفین بخلد مکین

ولہ

مات زبدۃ الفقراء صاحب الجود والکرم

ولہ

قطب المحققین جنت نشین

موصوف زمانہ مشہور یگانہ — ممدوح خلائق سنت پہ فدا تھے
محمود خصائل معروف فضائل — اصحاب شمائل با فضل و ہدا تھے
وہ شاہ ولایت دنیا سے سدھارے — کیا پیر طریقت کیا راہنما تھے
تاریخ بدیہی بنگلہ کی صریحی — ولہ — محبوب الٰہی مقبول خدا تھے

ولہ

فضل رحمن بقرب یزدان رفت — رحمت و فضل تار و پود کفن
مہر آدینہ شد چو زیر زمین — خلد شد روح پاک را مسکن
روز شنبہ بگور آرامید — پیش مسجد شریف شد مدفن
عکس مہر ست رونق مہتاب — نام احمد میان بود روشن
ذرہ پرتو نماید از خورشید — زابر نیسان ست قطرہ در عدن
ہاشمی فضلیست سال وصال — شد با علیٰ بہشت امام زمن

آہ ویران شد این مراد آباد
قطب ہندوستان امام زمان
رحمت ایزدی براہبری
نکہت گل نہان بگلشن شد
خو ونداسئے زارجعی بشنید
شاگہہ شد غروب مہر یقین
واقف رمز آن تمو توا باش
ہاشمی گفت سال در سنبت

ولہ

فضل رحمن چو شد بہشت آرا
بخدا گشت وصل مرد خدا
یکصد و پنج سال چہرہ کشا
قطرہ باز او فتاد در دریا
شد بسبحان ربی الاعلی
ہست گردید روح نیست نما
چہ فنا ئیکہ ہست عین بقا
فضل رحمن بخلد زیب فزا
سنہ ۱۹ ۵۲

فضل رحمن شاہ عرفان شیخ مشہور زمان
ہاشمی سال مسیحی حلوی وہم منو نیست

ولہ

کعبۂ دلہای عالم رفت قبلا رو بخلد
با ہزار و ہشت صد پنج و نود حق جو بخلد
۱۸۹۵ع

سلطان دین قطب جہان مقبول مشہور زمان
درویش خوشا ہنشہے از راز عالم آگہے
شد مہر از گیتی نہان کو شد بعلیین روان
ہر کس بفریاد و بکا نعرہ زنان واحسرتا
دلہای عالم خون شدہ ہر کس ز خود بیرون شدہ
عشرت ز عسرت بی عمل رحمت ز حمت شد بدل
صد شور در بازار ہا - صد رخنہ اندر کار ہا
ماتمکدہ شد عالمی - ہر دل بہ گونا گون غمی
ویران مراد آباد شد - کاری جہان برباد شد
احمد میان با چشم تر دل سوختہ خستہ جگر
جمع مریدان پیش و پس گریہ کنان خونین نفس

ولہ

علامۂ ہندوستان شد فضل رحمن از جہان
نے پا سپر کردہ رہے جز راہ سنت جاودان
شد عالمی گریہ کنان بارید خونہا ز آسمان
در لرزہ شد ارض و سما روز قیامت شد عیان
دیگر ندانم چون شدہ - دل رفت از سینہ طپان
افتاد صد رنج و خلل - در کار گیتی الامان
دل میکشد آزار ہا - شد نقشبند خاندان
شد زخم دل بی مرہمی - از دیدہ ہا جوے خون روان
صد آہ و صد فریاد شد - بر آسمان زین خاکدان
با ضبط و بی تابی نگر در باختہ تاب و توان
در کاروان بانگ جرس این نالہ آہ و فغان

سال وصال ای هاشمی هجری بصوری معنوی
در سیزده صد سیزده شد باصفا اندر جنان

آسمان شور کنان زلزله آمد بجهان
مرو میدان فنا شیر نیستان بقا
بعد مغرب بشب بست و سوم کرد وداع
آه ازین سانحهٔ ماه ربیع الاول
هاشمی مصرع بی نقطه بسال وصلت

وله

فضل رحمن شه آفاق روان شد بخدا
زینت خلد فزا پیشتر از وقت عشا
مسجد و خرقه و سجاده و تسبیح و عصا
لرزه در گیتی و هنگامهٔ محشر برپا
کرد آرام ارم مرد کمال و دسرا

فضلُ رحمٰن فنیٰ بذاتِ الله
هاشمی قال عامَ رحلتِهٖ

وله

وَهُوَ لِلْوَصْلِ وَالْبَقَا مشتاق
فات کانَ الشهیرُ بالآفاق

فضل رحمن شاه دین قطب زمین و آسمان
عاشق قرآن سراپا سیرت ختم الرسل
قبلهٔ دل کعبهٔ جان مرشد هر دو جهان
عارف هندوستان مقبول و مشهور زمان
مرشد او شاه آفاق آن شهیر دهلوی
والد او شاه اهل الله عرفان دستگاه
قطب اهل کشف آمد پور اهل الله شاه
فضل رحمن نام تاریخی همه دان سال عمر
بعد مغرب از ربیع اولین بست و سوم
در مراد آباد گردید این قیامت آشکار
عالمی اندر فراقش میطپید در خاک و خون

وله

در مراد آباد عالم بر جنابش فرق سود
بود شبها در قیام و در رکوع و در سجود
آینه وحدت وجود و صورت وحدت شهود
عاشق محمود احمید ارّاح فی دار الخلود
کو بمغرب در مغل پوره پس مسجد غنود
عبد رحمن شاه پیرش باب عرفانی کشود
مصرع سال ولادت ز آسمان آمد فرود
تا ندای ارجعی از رحمت یزدان شنود
شمس رحمت شد نهان با مهر این چرخ کبود
آسمان شد اشک افشان روی گیتی تر نمود
طرفه ولهای جهانی با کف رحمت ربود

هاشمی سال وصال فضل رحمن عرض کرد
عارف قطب زمانه مرشد آفاق بود

تتمۂ ضروری الملاحظہ

چونکہ گذشتہ سال حضرت مولانا شاہ فضل رحمٰن علیہ الرحمۃ والرضوان کے پہلے عرس شریف مین اس آسی مدراسی تجاوز عنہ ربُّ الاناسی نے حسب ارشاد نورِ حدقۂ فضل رحمانی نورِ حدیقۂ فیضِ سبحانی جناب افاضت مآب مولانا شاہ احمد میان صاحب سجادہ نشین عم فیضہ الی یوم الدین قریب مزارِ مقدس دس بجے دن کو کھڑے ہوکر اس کتاب کے مقدمے کی نثر عبارت کو جسمین مختصر حال حضرت مولانا صاحب قدس سرہ کے مرض اور وصال کا ہی مین چار ہزار آدمیونکے سامنے پڑھا تھا اور ثلاث عشرۃ کاملۃ یعنی اپنی عربی فارسی اردو کی دس تاریخین بھی اس کتاب کے چودھوین صفحے تک پڑھکر سنائی تھین اور اکثر مقامات مین اجمال نظم کی تفصیل بھی بیان کی تھی جس سے سامعین کو دلگذاری اور رقت کی عجیب کیفیت وجدانی پیدا ہوئی کہ بیان مین نہین آسکتی ہے

بطبعم معنئے باشد کہ در گفتن نمے آید	خموشی گوہرے دارد کہ در سُفتن نمی آید

اور بعد اسکے حضرت مولانا صاحب قدس سرہ کے شب وصال کا ایک لطیف نکتہ بیان کیا تھا کہ لوگ اس عرس شریف کو روز وصال نکہین بلکہ واقعی حال کے موافق شب وصال کہا کرین اور شب وصال بھی کیسی کہ سر شام ہی حضرت ذوالجلال والاکرام سے وصال کا پیغام آگیا اور پھر وہ وصال بھی کیسا کہ آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کا وصال بھی اسی ماہ مبارک مین ہوا تھا سبحان اللہ یہ سب حضرت نبوی روحی فداہٗ کی محبت اور اتباع سنت کا حسن نتیجہ تھا اور ظاہر ہی کہ اس وقت وصال مین عارف کامل اور درویش واصل کی روح مقدس کو ایک خاص تعلق اور توجہ کے ساتھ مسرت قربت حق کی خصوصیت ہوا کرتی ہی اسی واسطے ارباب لطائف نے اسوقت وصالِ مشائخ کرام کا نام عُرس شریف رکھا ہی درحقیقت اس عالم مجاز مین حقیقی اور تحقیقی شادیِ وصالِ اہل حال کی یہی تقریب ہی اسی وجہ سے ہزارون مریدین اور معتقدین بڑی بڑی دور سے شدِ رحال کرکے قربت الٰہی کے تقریب سے خیر و برکت اور فیض و نعمت حاصل کرنے کو حاضر ہوتے ہین غرض کہ یہ شب شبِ وصال عاشقِ نثار ہی اور

یہ وقتِ انتقالِ عابدِ شب زندہ دار ہی۔ پس طالبانِ وصالِ رحمانی اور شائقانِ مذاقِ وجدانی اس نکتے کو خوب جانتے ہین کہ وصالِ اربابِ حال کی نسبت جو مناسبت شبِ وصال کو ہی وہ روزِ وصال کو ہرگز نہین چنانچہ اسی مضمونِ شبِ وصال کی مناسبت مین یہ پہلی تاریخ خاکسار نے پڑھی تھی مگر اُسوقت تک اس کتاب مین چھپی نتھی اب یہ تاریخ بھی اسی ضمیمۂ جدیدہ مین مع تاریخ دیگر سالِ حال کے چھپوادی

فضلِ رحمن رُو نماید ﷺ ـ بلکہ رویش دل رُباید ﷺ
لطفِ وصل اندر شب آید ﷺ ـ این لطیفہ جان فزاید ﷺ
وصلِ لیلی را مناسب لیل ہست ـ وصل اندر لیل باید ﷺ
این شبِ وصل ست نی روزِ وصال ـ وصل را شب پردہ شاید ﷺ
پس وصال فضلِ رحمن در شب ست ـ بس وصالش حق نماید ﷺ
این وصال عاشق صادق بود ـ عاشقی را صدق باید ﷺ
فضلِ رحمن آنکہ او در قبر ہم ـ بر در رب جبہہ ساید ﷺ
چون نسیمِ فضلِ رحمن در وزد ـ غنچۂ دلہا کشاید ﷺ
رحمت آن بلبلِ گلزارِ قدس ـ از لب گل برگ شاید ﷺ
طالب ارشاد در راہِ عشق را ـ ایچنین مرشد بباید ﷺ
بعدِ مُردن ہم بروے زائران ـ بابِ رحمت را کشاید ﷺ
وہ چہ صائب رای و روشن روی او ـ جان نوازد دل فزاید ﷺ
رویت انوارِ رویش را مگر ـ رویت مرآت باید ﷺ
فضلِ رحمن تا قیامت مثلِ او ـ مادرِ گیتی نزاید ﷺ
فضلِ رحمن فضلِ رحمن دمبدم ـ ہر رگِ جانم سراید ﷺ
فضلِ رحمن فضلِ یزدان فضلِ حق ـ فضل اندر فضل آید ﷺ

عہ [illegible] ۱۲

صیقلِ ذکرش چو روغن آینه زنگ از دلها زداید بیتلے
سالش آسی فضلِ رحمن علیه زین دعا الجبد برآید بیتلے

وله ایضاً

فضلِ رحمن آنکه باشد فضلِ ربِ ذوالمنن فضلِ رحمن آنکه باشد پیرِ پیران زمن
فضلِ رحمن آنکه باشد کفر را بنیاد کن فضلِ رحمن آنکه باشد شرک را گردن شکن
فضلِ رحمن آنکه باشد وارثِ هر بے پدر فضلِ رحمن آنکه باشد والیِ هر بے وطن
فضلِ رحمن آنکه باشد در دلِ من در سرم فضلِ رحمن آنکه باشد در روانم در بدن
فضلِ رحمن آنکه باشد ذکرِ روح و وردِ دل فضلِ رحمن آنکه باشد حرزِ جان و حفظِ تن
فضلِ رحمن آنکه باشد جبر کسرِ عظمِ جان فضلِ رحمن آنکه باشد مرهمِ زخمِ کهن
فضلِ رحمن آنکه باشد دوستِ هر کسر و عجز فضلِ رحمن آنکه باشد دشمنِ هر ما و من
فضلِ رحمن آنکه باشد جلوتش در خلوتے فضلِ رحمن آنکه باشد خلوتش در انجمن
فضلِ رحمن آنکه باشد در جهان باغ و بهار فضلِ رحمن آنکه باشد چون نسیم اندر چمن
فضلِ رحمن آنکه باشد پیرِ هر برنا و پیر فضلِ رحمن آنکه باشد مرشدِ هر مرد و زن
فضلِ رحمن آنکه از ابدال و اوتادِ زمان فضلِ رحمن آنکه از اعیان و اقطابِ زمن
فضلِ رحمن آنکه در عالم عَلَم توحیدِ او فضلِ رحمن آنکه جز وحدت نگفتا یک سخن
فضلِ رحمن آنکه زد آوازِ تسبیح از درون فضلِ رحمن آنکه گفت الله الله از دهن
فضلِ رحمن آنکه از نعشش برآمد بوی خوش فضلِ رحمن آنکه سر زد نفحِ طیبش از کفن
خاصه وقتِ وصلِ روحش روح و ریحان می‌دمید گوئیا وا کرده شد صد طبلهٔ مشکِ ختن
فضلِ رحمن آنکه باشد کز نسیمِ فضلِ او غیرتِ گلزار گردد خار و خس اندر دمن
فضلِ رحمن آنکه در موسوم و اسمش نکته‌ایست کان چو روح اندر تن و این همچو شمع اندر لگن
قَلْبُهُ قَلْبٌ سَلِیْمٌ وَجْهُهُ وَجْهٌ وَجِیْه رُوْحُهُ رُوْحٌ لَطِیْفٌ خُلْقُهُ خُلْقٌ حَسَن

له اعداد لفظ ابجد ذ ده ست پس ازین اشارهٔ لطیف است بطرف تخرجه عدد ذه ۱ تعمیش برابر ظاهر است که ازین تاریخ دعائیهٔ فضل رحمن علیه حساب اعداد ابجد بر می آید فافهم ۱۲

نافِ جسمش نافه خیز و خاکِ قبرش نفحه بیز — آن شمیم از یاسمین و این نسیم از یاسمن

فضل رحمن مهرِ اشراق ستے هم مهرِ قلوب — فضل رحمن شاهِ آفاق ست و هم شاهِ زمن

فضل رحمن شاه هست احمد میان شهزاده هست — آن قمر اندر جهان و این سهیل اندر یمن

آن چو مهرِ نیم روز و این چو ماهِ نیم ماه — آن چو بحری پرخروش و این چو نهری جوش زن

فضل اندر احمد و احمد میانِ فضل هست — چون احد در احمد و احمد میان پنجتن

فضل رحمن در شهود و فضل رحمن در وجود — فضل رحمن در خفا و فضل رحمن در علن

فضل رحمن آنکه جز قرآن و تفسیر و حدیث — حرفے از بدعت نگفتا تا زمان زیستن

فضل رحمن جان نثار مصحفِ خیر الصحف — فضل رحمن دل فدای سنت خیر السنن

پس چرا نبود بدل شیدای قرآن و حدیث — کان دو ابرو شوخ دارد وین دو کاکل پرشکن

فضل رب در احمد و احمد میانِ فضلِ رب — همچو جان اندر تن و تن در میان پیرهن

با وجود جذب بود او سالکِ راه نبی — عاشق جانباز محبوبِ خدای ذوالمنن

همچو صُلصُل در خلای زاغ کوکو بر زبان — همچو بلبل در ملاے باغ بر گل نغمه زن

وجدش اندر جذب و جذبش اندر احوال سلوک — مهر او بر قهر او شد غالب اندر هر سخن

جد و جهدش بود جانش را بوصل جان جان — در خیال وصل شیرین همچو سعی کوهکن

فضل رحمن را بجلوت خلوت آمد جلوه گر — فضل رحمن را بخلوت جلوهٔ جلوت فگن

فضل رحمن گاه اندر جذب و گاه اندر سلوک — فضل رحمن گاه اندر سیر و گه اندر وطن

فضل رحمن گر شود شامل بحال هر مرید — وقتِ موتش خاتمه بالخیر گردد بے سخن

فضل رحمن کافی و بس بهر هر فتح و کشود — زانکه نبود مخلصی بے فضل رحمن از فتن

فضلِ رحمن فضلِ رحمن ذکر جان در هر زمان — فضلِ رحمن فضلِ رحمن وردِ دل در هر زمن

هاتف آسی بهر سالِ وصلِ آن واصل بحق
گفت حق جو شد بحق واصل چو شهد اندر لبن
۱۳۱۲ھ

صفحہ	اسمائے گرامی مورخین	تعداد تاریخ
۵۹	مسیحا جناب ملک مسمار خاں صاحب فرخ آبادی	۴
۶۰	مخلص جناب عبد الواسع صاحب سعدی پوری	۱۰
۶۳	محمد جناب حافظ محمد جان صاحب بحری آبادی	یک
۶۳	مجروح جناب مولوی محمد عبد الغفار صاحب اسیونی	یک
۶۴	نور جناب مولوی نور الدین صاحب بنارسی	یک
۶۴	نیرنگ جناب حافظ سلامت اللہ صاحب رئیس اناؤ	یک
۶۵	جناب منشی محمد نعیم الحق صاحب ٹینوی	یک
۶۵	وصل جناب محمد مرتضیٰ خاں صاحب مرزا گنجی	۲
۶۵	واحد جناب مولوی سید واحد علی صاحب بلگرامی	۱۳
۶۸	وارث جناب منشی عبد الوارث صاحب حیدرآبادی	۳
۶۸	ہادی جناب محمد ہادی صاحب موہانی	۳
۶۹	ہاشمی قاضی محمد نور الحسن صاحب صفی پوری	۱۱
۷۲	یوسف حکیم محمد یوسف صاحب بلاس پوری	یک
۷۲	یثربی مولوی حسین علی صاحب سندیلوی	۲
	فہرست ضمیمہ	
۷۳	اویس جناب منشی محمود الحسن صاحب صفی پوری	یک
۷۴	ارشد جناب مولوی غلام حیدر صاحب بلگرامی	یک
۷۳	اثر جناب منشی شمس الضحیٰ صاحب سندیلوی	۲
۷۴	جناب مولوی سید انوار احمد صاحب	یک
۷۴	جناب مولوی محمد ادریس صاحب بلگرامی	یک

صفحہ	اسمائے گرامی مورخین	تعداد تاریخ
۷۴	اختر جناب مولوی سید محمد محمود حیدر صاحب فرخ آبادی	یک
۷۷	جناب مولانا شاہ حبیب اللہ صاحب رسولنما ٹانڈہ	۲
۸۳	حمد جناب منشی محمد محمود صاحب بلگرامی	۲
۸۴	حارث جناب مولوی تصدق حسین صاحب مہونوی	یک
۸۴	ذبیح جناب منشی محمد اسمعیل صاحب اویسی	۲
۸۵	رضوی جناب مولوی سید سعید علی صاحب بلگرامی	۳
۸۵	رضوان جناب منشی ابو المظفر مولا بخش صاحب آروی	یک
۸۵	سرور جناب مولوی سید سرور علی صاحب مہونوی	۱۰
۸۹	شوق جناب مولوی محمد ظہیر احسن صاحب نیموی عظیم آبادی	یک
۹۰	شیفتہ جناب مولوی محمد عبد الجلیل صاحب جھگونپوری	۲
۹۰	جناب مولوی محمد صادق علی صاحب امام گڑھ ٹیکری	یک
۹۱	جناب مولوی عبد الغنی صاحب قائم گنجی	یک
۹۱	عزیز جناب منشی ولایت علی خاں صاحب صفی پوری	یک
۹۱	جناب مولوی محمد عبد الرزاق صاحب بلگرامی	یک
۹۳	فوق جناب مولوی قمر الدین صاحب سندیلوی	۱۸
۹۷	قیس جناب منشی محمد شفیع صاحب صفی پوری	۲
۹۸	محفوظ جناب حاجی محفوظ علی صاحب بھانوی	۸
۱۰۰	جناب منشی نور العلی صاحب نیوتنوی	۲
۱۰۰	ہاشمی جناب قاضی نور الحسن صاحب صفی پوری	۱۴
۱۱۸	آسی محمد عبد العلی مدراسی عفی عنہ	۲

هو الرحمن الرحیم

فضل رحمن فضل رحمن فضل رحمن است و بس

فضل رحمن فضل رحمن شرع و باقی هوس

فضل رحمن فضل رحمن آید از دل و در هر زبان

فضل رحمن فضل رحمن ورد جان در هر نفس

[illegible] عفی عنه